

התפתחות מערכת

החינוך

עובדות ונתונים תשע"ז

מדינת ישראל

משרד החינוך

המינהל לכלכלה ותקציבים

פרק א' – התפתחות מערכת החינוך

מערכת החינוך עברה כמה שלבי התפתחות עיקריים מאז קום המדינה. רק בשנים האחרונות יושמו הרפורמות 'אופק חדש' ו'עוז לתמורה', שהביאו שינויים בתנאי העבודה של המורים ושיפורים בשכרם.

הרפורמות הללו היו הכרחיות כדי לספק שירותי חינוך מתקדמים לאוכלוסיית ישראל – והתוצאות מעידות על עצמן: אחוז בעלי השכלה שלישונית בקנדה, יפן וישראל הם הגבוהים ביותר ב-OECD.

שיעור הלומדים (בכל שלבי החינוך, כולל גני ילדים והשכלה גבוהה) בקרב כלל אוכלוסיית ישראל גבוה משיעורם ב-OECD (32.8% בישראל לעומת 23.6% בארגון). שיעור זה מציב את ישראל במקום השני מתוך כלל מדינות ה-OECD. לעובדה זו ישנן משמעויות הן בהיבט החברתי והן בהיבט התקציבי. ראשית, שיעור תלמידים גבוה באוכלוסייה משפיע גם על ביקוש גבוה לכיתות ולמורים. פניית שיעור גבוה יחסית מתוך בעלי חינוך שלישוני להוראה יוצרת תחרות בשוק העבודה ודוחפת לגיוס כוח אדם איכותי. שנית, שיעורם הגבוה של הלומדים מתוך כלל האוכלוסייה אינו רק תוצאה דמוגרפית של מבנה גילים צעיר, אלא גם תוצאה של שיעור לומדים גבוה ושיעור נשירה נמוך בחינוך היסודי והעל-יסודי (חטיבת הביניים והחטיבה העליונה גם יחד), דבר המחייב טיפול רחב היקף באוכלוסיות המתקשות בלימודים. עם זאת, החזקת תלמידים בגיל העשרה במסגרת חינוכית ובמעגל הלימודים עד גיל 18 הינה בעלת ערך חברתי רב. לבסוף, שיעור הלומדים הגבוה בישראל משית על המדינה עול תקציבי גדול בהשוואה למדינות אחרות.

הנתונים בפרק זה מתייחסים לכלל מערכת החינוך, החל מגן הילדים ועד לסוף בית הספר העל-יסודי, וכן לתלמידים בחינוך העל-תיכוני, באוניברסיטאות ובמכללות. רוב נתוני החינוך הערבי בפרק כוללים גם את המגזר הדרוזי והבדואי (אלא אם צוין אחרת). רוב הנתונים בפרק אינם כוללים תלמידים הלומדים במסגרות אחרות - ישיבות קטנות, בתי ספר לחניכים, בתי ספר תעשייתיים ומעונות חסות (אלא אם צוין אחרת). הנתונים לגבי גני ילדים נכונים לחודש ינואר. בסוף שנת 2017 עמד מספר התלמידים בגני הילדים על 503 אלף.

הפרק מציג נתונים סטטיסטיים עיקריים על מערכת החינוך ומספק מידע על ההתפתחויות שחלו בה לאורך השנים. הוא כולל שבעה חלקים:

- החלק הראשון מתייחס לתלמידים ומציג סטטיסטיקה ומגמות משלב החינוך הקדם-יסודי ועד לשלב החינוך העל-יסודי, לרבות נתוני תלמידים, זכאות לבגרות ומקבלי תארים, וזאת לפי משתנים שונים כגון סוג פיקוח, מגזר ומגדר.

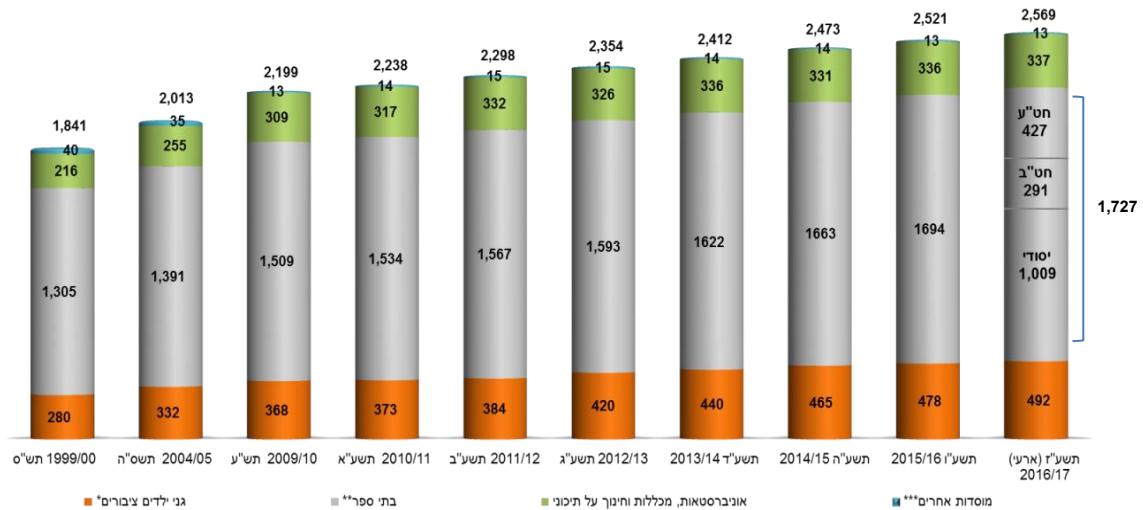
- החלק השני מציג נתונים על נבחנים וזכאים לבגרות לפי מגזר ומגדר.
- החלק השלישי מתייחס לשיעורי למידה ונשירה במערכת החינוך
- החלק הרביעי מציג את נתוני ההשכלה הגבוהה.
- החלק החמישי מציג נתונים אודות עובדי ההוראה במערכת החינוך בישראל באמצעות מבחר מדדים, כגון גיל, השכלה, מגדר ומגזר.
- החלק השישי מציג מדדי התפתחות של מערכת החינוך לאורך השנים, כגון ממוצע שעות לתלמיד וכיתה לפי שלבי החינוך השונים.
- החלק השביעי מתייחס לתוכניות הלימוד בתחום חינוך מבוגרים בישראל בשנות הלימודים תשע"ו-תשע"ז לפי מאפיינים שונים.

מגמות עיקריות:

- בין שנות הלימודים תש"ס לתשע"ז, מס' התלמידים גדל לאורך השנים בכל המגזרים ובכל שלבי החינוך, כאשר החינוך העברי גדל ב-33.9% והחינוך הערבי בכ-63%.
- בחינוך העברי, קצב הגידול של תלמידי החינוך החרדי הוא הגבוה ביותר ומהווים בתשע"ז 25% מסך התלמידים.
- בשנים תש"ע עד תשע"ז, מספר תלמידי החינוך המיוחד גדל בקצב גבוה יותר מקצב הגידול בקרב כלל התלמידים, (כ-47% לעומת 18%), בין היתר, בשל מדיניות ומודעות גבוהה לנושא.
- שיעור התלמידים במסגרת יום חינוך ארוך בחינוך העברי ובחינוך הערבי נותר קבוע לאורך השנים. 298 אלף תלמידים בגנ"י וביסודי נהנו מיוח"א, כאשר במגזר הדרוזי והצ'רקסי כלל בתי הספר פועלים במסגרות אלו.
- בשנים האחרונות קיימת מגמת עלייה בשיעור הזכאים לתעודת בגרות.
- בשנת תשע"ז ישנה ירידה של אחוז אחד במספר הסטודנטים הכללי הלומדים לתואר ראשון לאחר שנות גידול במספר הסטודנטים ומקבלי התארים. עם זאת, במכללות האקדמיות נמשכת מגמת הגידול לעומת ירידה במספר הסטודנטים המצטרפים ללימודים באוניברסיטאות.
- קיימת עלייה במספר התלמידים במוסדות להכשרת עובדי הוראה.
- קיימת עלייה בשיעור המורים בעלי תואר אקדמי המועסקים במערכת החינוך.
- בשנים האחרונות ישנה עלייה בממוצע שעות הוראה לתלמיד ולכיתה.
- נמשכת מגמת צמצום מספר התלמידים לכיתה בכל שלבי החינוך.

1. התלמידים במערכת החינוך

התלמידים במערכת החינוך לפי שלב חינוך, מהחינוך הקדם-יסודי ועד לחינוך הגבוה (באלפים)

* נתוני גני ילדים נכונים לחודשי ינואר, בסוף שנת 2017 מספר הילדים עמד על 503,000 תלמידים.

** תלמודי תורה נכללים בחינוך היסודי

*** מוסדות אחרים - כוללים מסגרות של משרד העבודה והרווחה ומשרד הדתות (לשעבר). החל משנת תשס"ט (2008/09) - רק תלמידים בבתי ספר לחניכים תחת השגחת משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

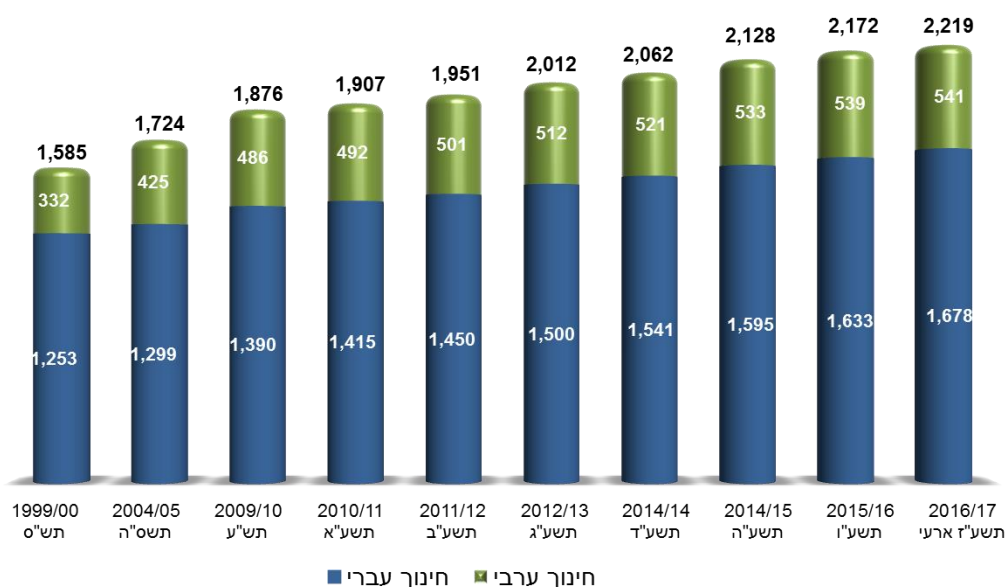
מקור הנתונים: משרד החינוך, למ"ס

בשנת הלימודים תשע"ז 2016/17 עמד מספר התלמידים במערכת החינוך, מגני הילדים ועד לאוניברסיטאות, על 2,569,000 תלמידים - גידול של 728 אלף תלמידים משנת תש"ס.

בחינוך הגבוה (אוניברסיטאות, מכללות וחינוך על-תיכוני) ניכר גידול משמעותי של 121,000 תלמידים (56%) בשנים אלו. סך כל התלמידים במערכת החינוך לאחר הקמת המדינה עמד על 140,000. בשנת תשע"ז, מספר התלמידים במערכת החינוך גדול יותר מפי 18.

בין תש"ס לתשע"ז גדל מספר התלמידים בגני ילדים ובבתי ספר בכ-40%. רפורמת טרכטנברג היא הסיבה העיקרית לגידול המשמעותי במספר התלמידים בגני ילדים בשנת תשע"ג. משנת תשע"ב מספר הסטודנטים בחינוך הגבוה ובמוסדות האחרים גדל רק מעט. בשנים אלו, גידול מספר התלמידים ניכר בעיקר בבתי ספר ובגני ילדים.

מספר התלמידים (באלפים) בחינוך העברי ובחינוך הערבי - בתי ספר וגני ילדים

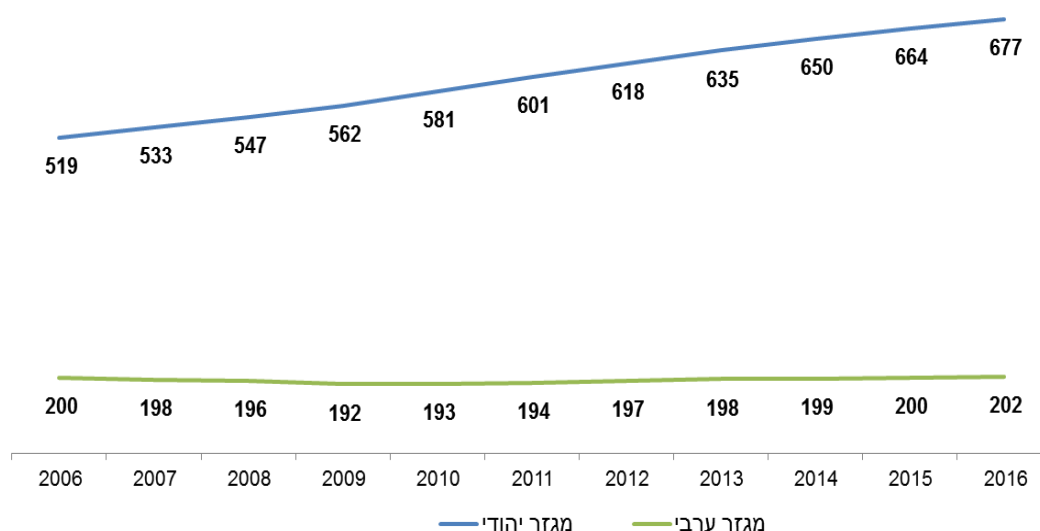
מקור הנתונים: משרד החינוך

כ-76% מאוכלוסיית התלמידים הכוללת בשנת הלימודים תשע"ז-2016/17 לומדים בחינוך העברי וכ-24% בחינוך הערבי. נתוני התלמידים בחינוך הערבי כוללים את התלמידים במגזר הערבי, הדרוזי, הבדואי והצ'רקסי. בשנים תש"ס עד תשע"ז גדל החינוך העברי ב-33.9% והחינוך הערבי - בכ-63%. בפילוח לפי תקופות, אחוז הגידול במספר התלמידים בחינוך העברי ובחינוך הערבי הנו כדלקמן:

אחוז הגידול בתקופה			
תש"ע-תשע"ז	תשס"ה-תש"ע	תש"ס-תשס"ה	
20.7%	7.0%	3.7%	חינוך עברי
11.3%	14.5%	28.0%	חינוך ערבי

משנת תש"ס קיימת בחינוך העברי עלייה בקצב גידול מספר התלמידים, ואילו בחינוך הערבי קיימת ירידה. בעבר קצב הגידול היה גבוה יותר בחינוך הערבי בהשוואה לחינוך העברי, אולם משנת תש"ע המגמה התהפכה - ובתקופה תש"ע עד תשע"ז קצב הגידול בחינוך העברי היה גבוה יותר.

מספר ילדים בני 0-4 לפי מגזר בשנים 2004-2016 (אלפים)

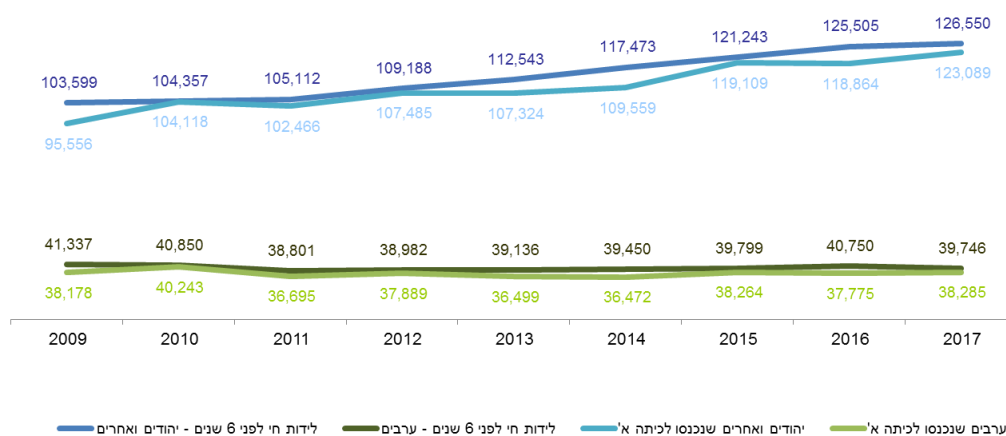

מקור הנתונים: הלמ"ס

בשנים 2006-2016 עלה מספר הילדים בני 0-4 במגזר היהודי בהתמדה - מ-519,000 ל-677,000 ילדים (עלייה של כ-30.4%) לעומת זאת, מספר הילדים מ-0-4 במגזר הערבי עלה רק ב-0.6% (כ-1,200 ילדים). עד שנת 2009 נרשמה ירידה של יותר מ-4%. אולם בשנים האחרונות נרשמת עלייה של כ-5.3%.

בתקופה הנבדקת גדל הפער במספר הילדים בין שני המגזרים ב-156,500 תלמידים, מספר המייצג גידול של 49%.

כניסות לכיתה א' ומספר לידות חי 6 שנים קודם לכן

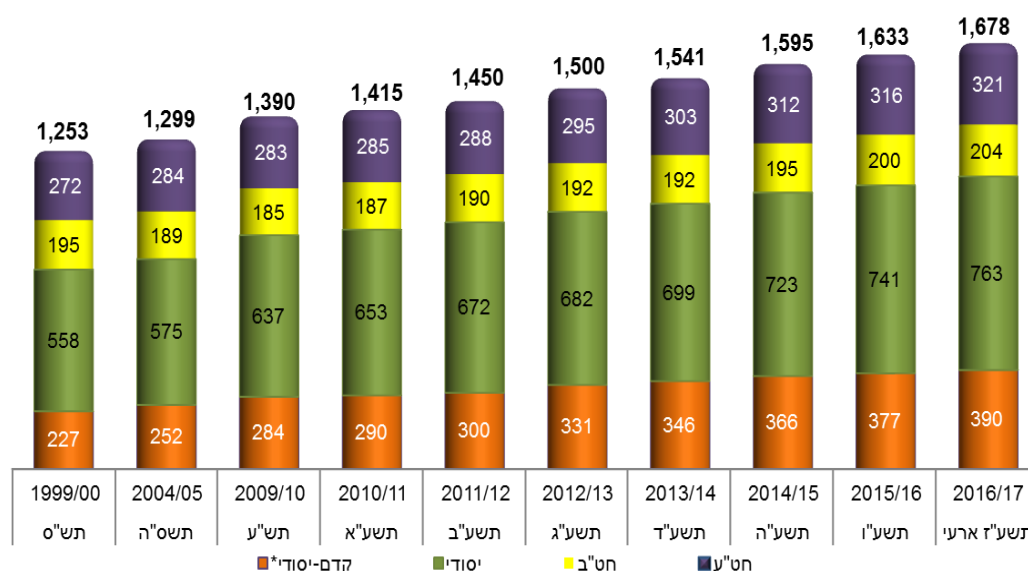

מקור הנתונים: משרד החינוך, למ"ס

מהגרף אנו למדים כי המגמה במספר הכניסות לכיתה א' דומה לזו של לידות חי 6 שנים קודם לכן, אולם מספר הכניסות לכיתה א' נמוך יותר מאשר מספר הילדים שנולדו. הסיבות העיקריות לפערים בין כניסות לכיתה א' ומספר לידות מקומיות הינן, ילדים בגיל 6 הלומדים בגני ילדים, פטירה ונתוני הגירה.

בין השנים 2009 ל-2017 מספר התלמידים הנכנסים לכיתה א' גדל ב-29% ומספר הלידות במגזר היהודי גדל בכ-22%. במקביל, במגזר הערבי באותה תקופה נרשמה ירידה של 3.8% במספר הלידות ועלייה של 0.3% בתלמידים שנכנסו לכיתה א'. מניתוח המגמות במספר הילדים בני 0-4 במגזר הערבי נמצא כי משנת 2009 קיימת ירידה. אי לכך, צפויה ירידה במספר תלמידי כיתה א' בשנים הקרובות במגזר זה.

מספר התלמידים בבתי הספר ובגני הילדים בחינוך העברי (באלפים)

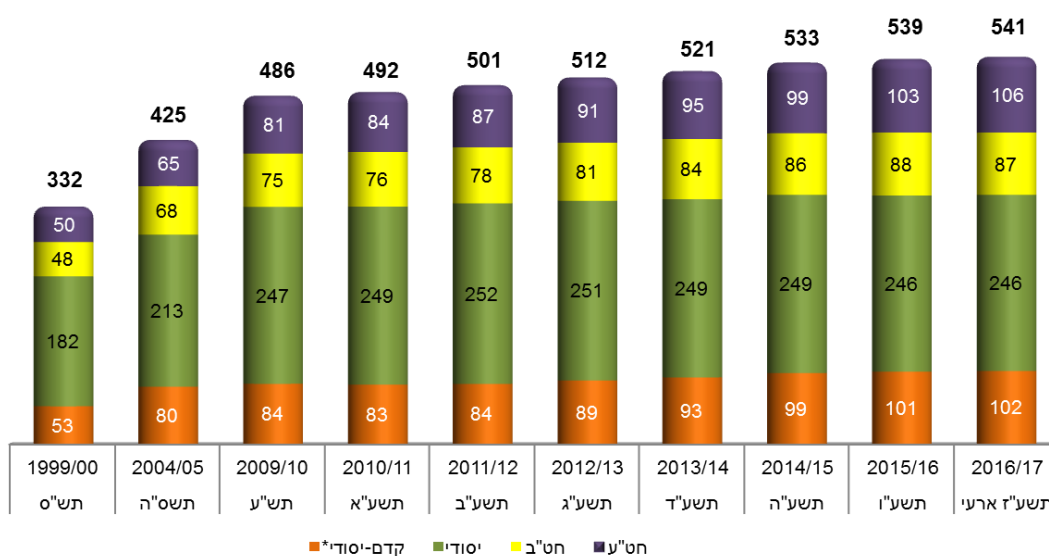

מקור הנתונים: משרד החינוך, למ"ס

בתשע"ז-2016/17 לומדים 1.68 מיליון תלמידים במגזר היהודי לעומת 1.25 מיליון בשנת תש"ס 1999/00.

בשנים תש"ס עד תשע"ז גדל מספר התלמידים בחינוך היסודי ב-37%. בחטיבת הביניים כ-5% גידול במספר התלמידים ובחטיבה העליונה קיימת עלייה של 18% במספרם. בשנת תשע"ב עמד שיעור הילדים בגנים הציבוריים על כ-82% מסך כל בני שכבת הגיל. בעקבות יישום ועדת טרכטנברג עלה שיעור הילדים בגנים ל-94% בתשע"ז.

מספר התלמידים בבתי הספר ובגני הילדים* בחינוך הערבי (באלפים)

מקור הנתונים: משרד החינוך, למ"ס

מספר התלמידים בתשע"ז עמד על 541,000 לעומת 332,000 בשנת תש"ס. בשנים הללו גדל מספר התלמידים בחינוך היסודי ב-35%, בחטיבת הביניים ב-82% ובחטיבה העליונה ב-114%. עד לשנת תשע"ב, שיעור הילדים בגנים הציבוריים במגזר הערבי מסך כל בני שכבת הגיל עמד על 72%.

לאחר יישום ועדת טרכטנברג, עלה שיעור זה בשנים תשע"ג עד תשע"ז ב-15% בלבד, כיוון שברוב יישובי המגזר המסגרות הציבוריות עבור ילדים בגנים כבר היו מסובסדות.

תלמידי החינוך המיוחד לפי סוג מוסד*

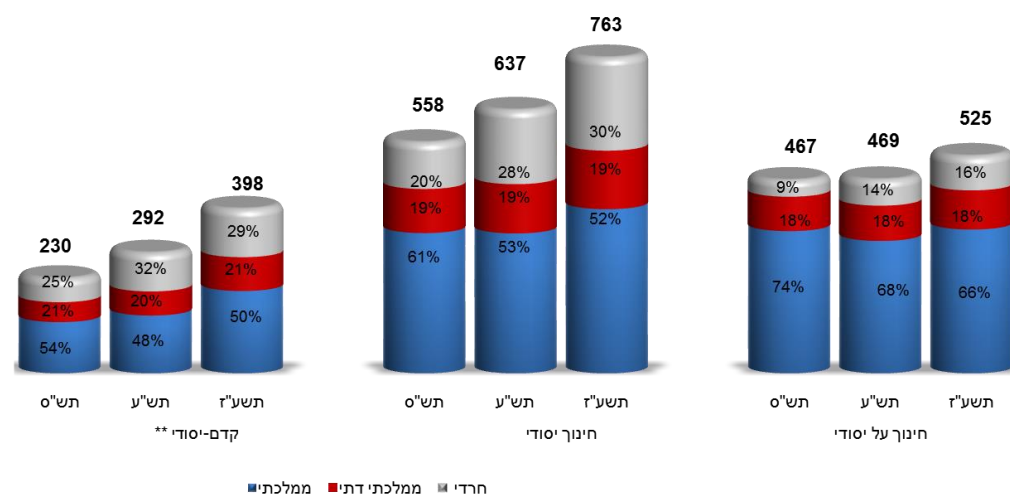
* לא נכללו תלמידי חינוך מיוחד הלומדים בכיתות רגילות במוסדות רגילים.

מקור הנתונים: משרד החינוך

הגרף מציג הפרדה בין תלמידים בכיתות החינוך המיוחד במוסדות רגילים לבין תלמידים במוסדות לחינוך מיוחד. ניתן לראות, כי מספר התלמידים הלומדים בשני סוגי מוסדות הלימוד, דומה. הנתונים כוללים את תלמידי החינוך המיוחד בכל שלבי החינוך, מגני ילדים ועד לחטיבה העליונה. בראש כל עמודה מוצג שיעור תלמידי החינוך המיוחד מכלל התלמידים בשנתון. שיעור התלמידים בחינוך המיוחד מתוך כלל התלמידים גדל מ-2.2% ב-1999/00 ל-4.1% ב-2016/17.

גידול זה ניתן להסבר בהגברת המודעות לחינוך המיוחד. באותה תקופה גדל מספר התלמידים בחינוך המיוחד בכ-176% (מ-33,000 לכ-91,000 תלמידים) לאורך השנים. כחצי מהתלמידים למדו במוסדות מיוחדים וכחצי בכיתות מיוחדות במוסדות רגילים. כמו כן, קיימת לאורך השנים נטייה קלה לגידול בשיעור התלמידים הלומדים בכיתות מיוחדות בבתי ספר רגילים.

התפלגות תלמידי החינוך העברי בכל שלבי החינוך, לפי פיקוח* (אלפים, אחוזים)

* בראש כל עמודה מוצג סך התלמידים בחינוך העברי

** במקבץ ה'קדם יסודי' נכללו נתוני גנ"י הנכונים לסוף שנה

מקור הנתונים: משרד החינוך

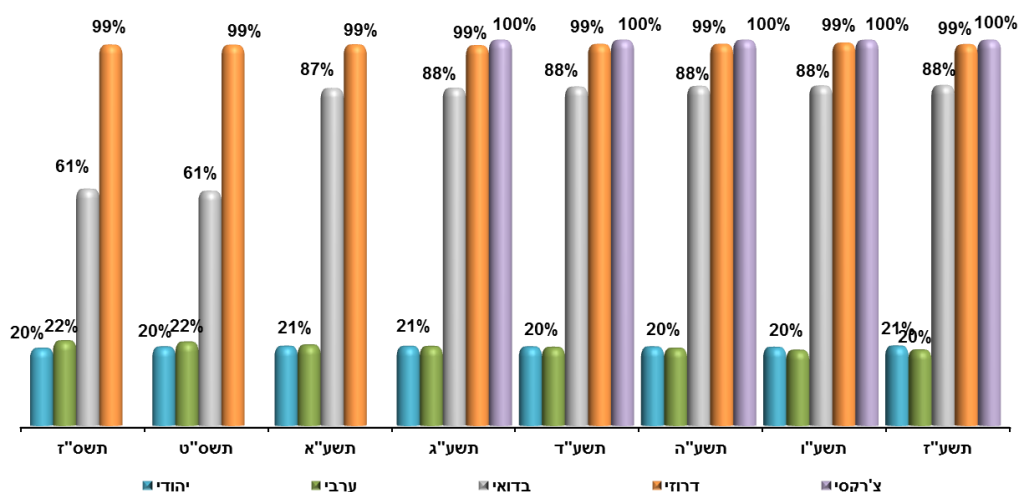
בכלל מערכת החינוך העברי חל גידול של 11% בשנים תש"ס עד תש"ע, ושל כ- 21% בשנים תש"ע עד תשע"ז, כאשר סך כל הגידול עומד על 34%.

פלח החינוך הממלכתי כשיעור מסך כל התלמידים הולך ויורד, החינוך הממלכתי דתי הנו קבוע והחינוך החרדי הולך וגדל. מנגד, מספר התלמידים באותה תקופה גדל בכל שלבי החינוך והפיקוח. כאשר בשנת תשע"ז החינוך הממלכתי היווה למעלה ממחצית סך כל התלמידים. עם זאת, בין השנים תש"ס לתש"ע, ירד מעט מספר התלמידים בחינוך הממלכתי ואילו בחינוך הממלכתי דתי ובחינוך החרדי הוא גדל בשיעור של כ- 10% ו- 59% בהתאמה.

עיקר הגידול בחינוך הממלכתי התרחש בשבע השנים האחרונות. בשנים תש"ע עד תשע"ז גדל מספר התלמידים בחינוך הממלכתי בכ - 17%, בחינוך הממלכתי דתי בכ-34% ובחינוך החרדי בכ-101% - דבר המהווה כרבע מסך כל התלמידים בחינוך העברי.

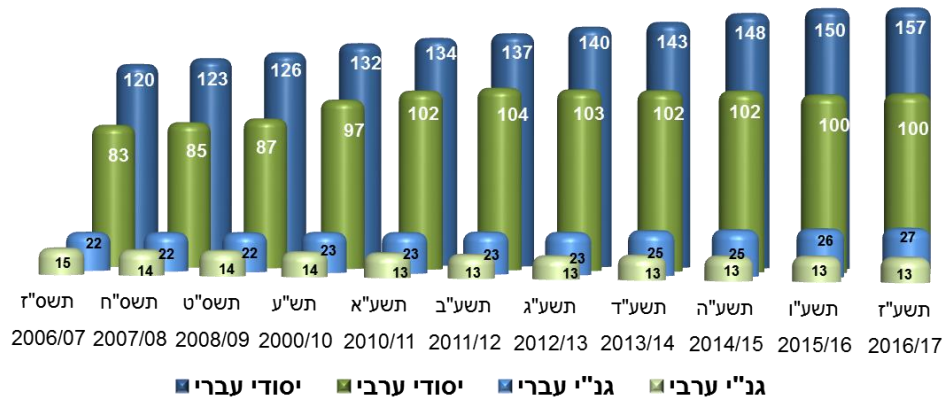
תלמידים במסגרת יום חינוך ארוך בחינוך היסודי לפי מגזר (אחוזים)

מקור הנתונים: משרד החינוך

לאורך השנים עומד שיעור התלמידים במסגרת יום חינוך ארוך במגזר הדרוזי על כ-100%. במגזר הבדואי, שיעור התלמידים עלה עד ל-88% בשנת תשע"ג ושומר על שיעור השתתפות זה בשנים האחרונות. משנת הלימודים תשע"ג יום חינוך ארוך מופעל באופן מלא בבתי הספר הצ'רקסים. במגזרים היהודי והערבי שיעור התלמידים במסגרת יום חינוך ארוך דומה לאורך השנים ועומד בין 20% ל - 21% בתשע"ז.

תלמידים ביום חינוך ארוך בגני הילדים ובחינוך היסודי (אלפים)

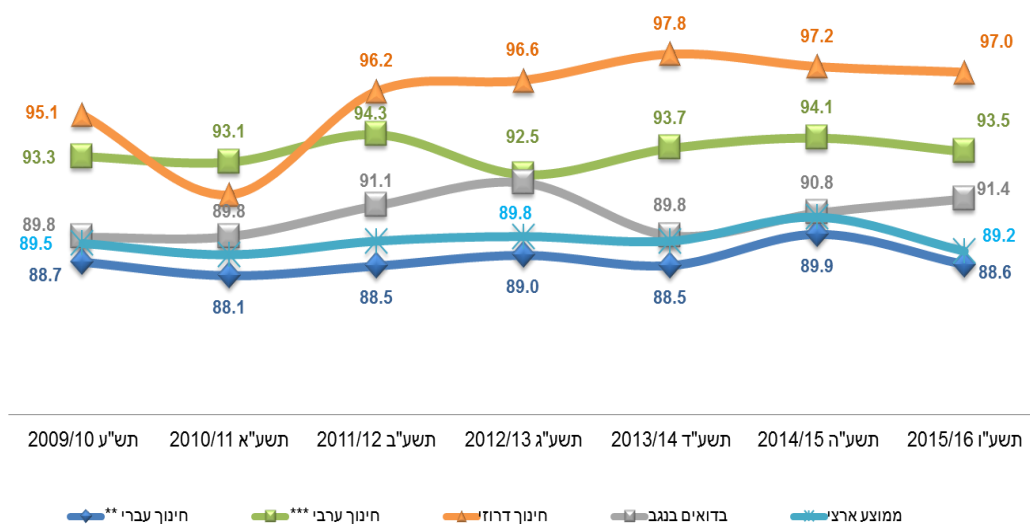
מקור הנתונים: משרד החינוך

במסגרת יום חינוך ארוך, מספר התלמידים בחינוך העברי ובחינוך הערבי עלה לאורך השנים ובשנת 2016/17 מספר התלמידים שלמדו במסגרת יום חינוך ארוך ביסודי בחינוך העברי הוא כ- 157,000 ובחינוך הערבי כ-100,000 תלמידים. באותה שנה, מספר התלמידים שלמדו במסגרת יום חינוך ארוך בגני ילדים בחינוך העברי הוא כ-27,000 ובחינוך הערבי כ-13,200 תלמידים.

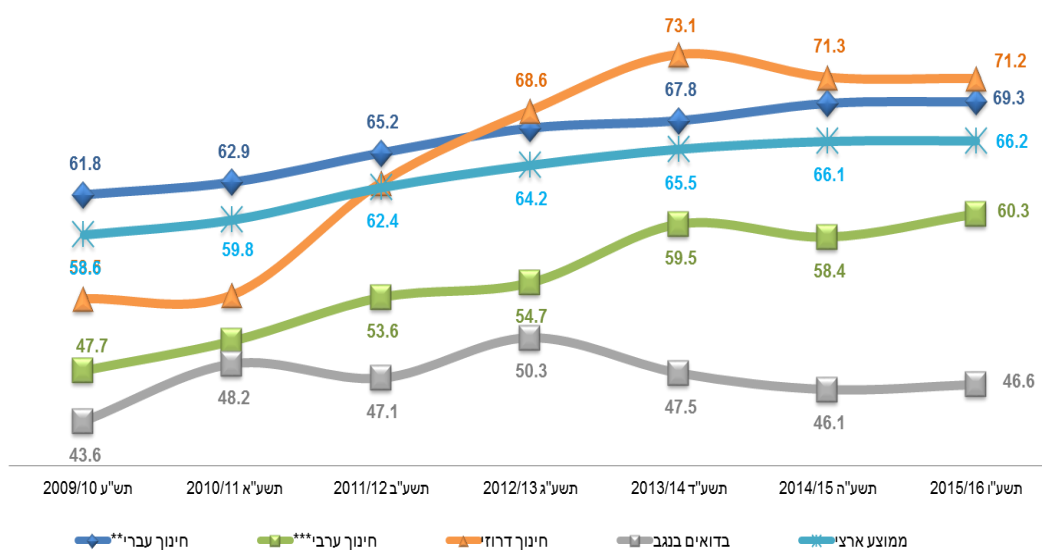
מסגרות יום חינוך ארוך כוללות יו"א מלא, יו"א קרן קרב מלא, יו"א ללא כיתות ז'-ט' וחינוך מיוחד, החינוך הערבי כולל את החינוך הדרוזי, בדואי וצ'רקסי.

2. ניגשים וזכאים לתעודת בגרות

אחוז הניגשים למבחני בגרות מתוך הלומדים בכיתה יב*

אחוז הזכאים לתעודת בגרות מתוך הלומדים בכיתה יב*

* הזכאים כוללים את נבחני הקיץ, נבחני מועד ב' החל מ-2001 ונבחני משנה במועד החורף העוקב החל משנת 2002. בעת הוצאת הנתונים טרם שוקללו נתוני בגרות קיץ ולפיכך אין נתונים עבור תשע"ז.

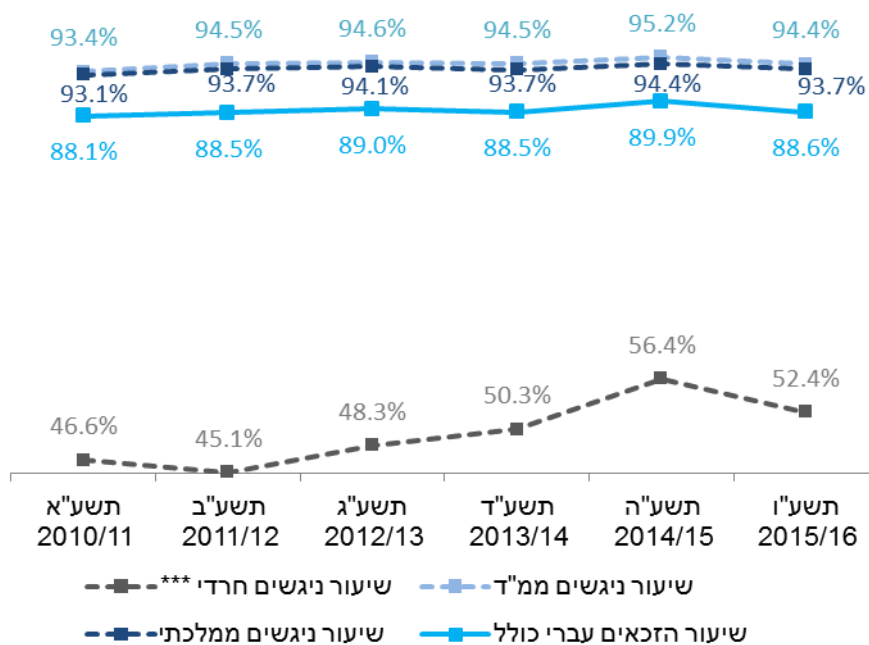
** החינוך העברי כולל פיקוח חרדי. בשנת תשע"ו היו 10,668 חרדים הלומדים בכיתה יב'.

*** חישוב אחוז הזכאים מהלומדים בכיתה יב' בחינוך דוברי הערבית לא כולל את מזרח ירושלים אך הם נכללים בחישוב הממוצע הארצי, בשנת תשע"ו היו 1,362 תלמידים בכיתה יב' תושבי מזרח ירושלים.

מקור הנתונים: משרד החינוך

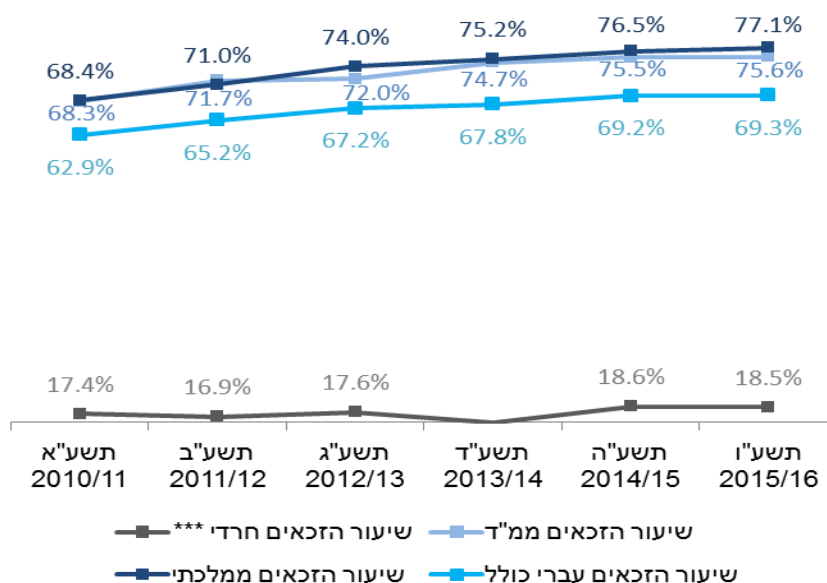
בתשע"ו, כ - 90% מהלומדים ניגשו להיבחן בתעודת בגרות. שיעור הניגשים לבגרות מתוך הלומדים בי"ב נשאר ברמה יציבה בשנים תש"ע – תשע"ו. בשנת תשע"ו - 2015/16 יותר מ - 66% מהלומדים בי"ב היו זכאים לתעודת בגרות כאשר שיעור הזכאים היה גבוה במיוחד במגזר הדרוזי - 71.2% ובמגזר היהודי - 69.3%. בנוסף כ-60% מהלומדים בכיתה י"ב, במגזר הערבי היו זכאים לתעודת בגרות וקרוב ל - 47% מקרב הנוער הבדואי. משנת תש"ע קיימת עלייה משמעותית בזכאים במגזר הערבי מ - 47.7% ל - 60.3% כאשר השיפור בממוצע הארצי עלה מ - 58.6% ל - 66.2%. במגזר הבדואי שבנגב נרשמה עלייה מתונה של כ - 3% לאורך השנים.

שיעור הניגשים* לתעודת בגרות מתוך הלומדים בי"ב בחינוך העברי לפי פיקוח

שיעור הניגשים לבחינות הבגרות מתוך הלומדים בכיתה י"ב בחינוך הממלכתי עלה מ - 93.1% בשנת תשע"א ל - 93.7% בתשע"ו. שיעור זה בממ"ד עלה מ - 93.4% בשנת תשע"א ל - 94.4% בתשע"ו. בקרב הפיקוח החרדי, מעל למחצית מכלל התלמידים ניגשים לבחינות הבגרות בשנת תשע"ו, עליה של כ - 6% לעומת הניגשים בשנת תשע"א.

שיעור הזכאים* לתעודת בגרות מתוך הלומדים ביב' בחינוך העברי לפי פיקוח

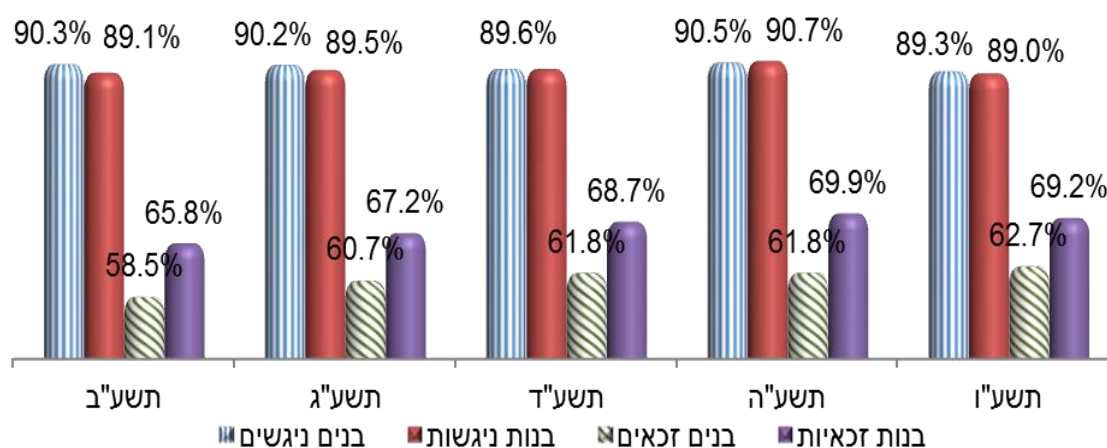

* בעת הוצאת הנתונים טרם שוקללו נתוני בגרות קיץ ולפיכך אין נתונים עבור תשע"ז. הזכאים כוללים את נבחני הקיץ, נבחני מועד ב' החל מ-2001 ונבחני משנה במועד החורף העוקב החל משנת 2002. בעת הוצאת הנתונים טרם שוקללו נתוני בגרות קיץ ולפיכך אין נתונים עבור תשע"ז.

** כולל 10,668 הלומדים בי"ב. אינו כולל 6,266 לומדים בי"ב שלמדו ב 225 בתי ספר שאינם מגישים לבגרות.

שיעור הזכאים מתוך הלומדים בכתה יב' בפיקוח הממלכתי עלה מ - 68.4% בשנת תשע"א ל - 77.1% בתשע"ו. שיעור זה בפיקוח הממ"ד עלה מ - 68.3% בשנת תשע"א ל - 75.6% בתשע"ו. בקרב תלמידי הפיקוח החרדי חלה עליה קטנה בשיעור הזכאות לבגרות, קרוב לאחוז בלבד, מכלל הניגשים וזאת למרות הגידול בשיעור הניגשים להבחן.

הניגשים והזכאים לבגרות מסך הלומדים בחלוקה לפי מגדר

מגדר	שנת לימודים	מספר הלומדים	מספר הניגשים	אחוז הניגשים מלומדים	מספר הזכאים	אחוז הזכאים מלומדים
בנים	תשע"ב	44,634	40,295	90.3%	26,104	58.5%
	תשע"ג	46,440	41,889	90.2%	28,178	60.7%
	תשע"ד	47,049	42,174	89.6%	29,065	61.8%
	תשע"ה	50,295	45,534	90.5%	31,086	61.8%
	תשע"ו	51,716	46,181	89.3%	32,415	62.7%
בנות	תשע"ב	51,944	46,270	89.1%	34,158	65.8%
	תשע"ג	54,546	48,832	89.5%	36,677	67.2%
	תשע"ד	54,099	48,482	89.6%	37,183	68.7%
	תשע"ה	58,026	52,657	90.7%	40,547	69.9%
	תשע"ו	59,197	52,704	89.0%	40,987	69.2%

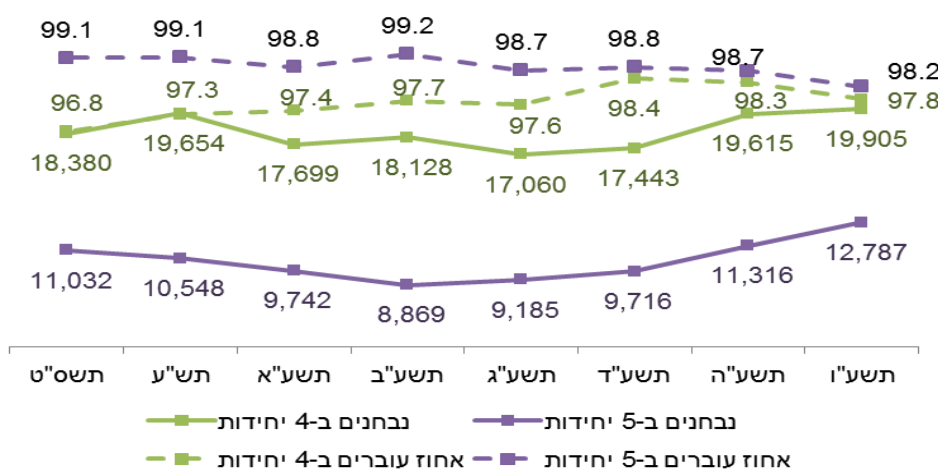
מקור הנתונים: משרד החינוך, אגף בחינות

בשנים תשע"ב – תשע"ו שיעורי הניגשים לבגרות בקרב הבנים והבנות זהים, אך שיעורי הזכאות לבגרות בקרב הבנות גבוהים לעומת שיעור זה בקרב הבנים. עם זאת, שיעור הזכאות לבגרות הולך וגדל בקרב שני המינים, ובקרב הבנים שיעור הגידול גבוה יותר.

ניגשים וזכאים לבגרות במתמטיקה לפי יחידות לימוד

בלימודי המתמטיקה חווים התלמידים מעט מעולמו של המתמטיקאי אשר מעלה השערות חדשות ועליו לאמת אותן תוך התבססות על הנחות יסוד, אקסיומות, הגדרות ומשפטים. המתמטיקה מתפתחת בשני ערוצים מקבילים אך משיקים של הפעילות האנושית - הן כמדע תיאורטי טהור והן כמדע יישומי. כלים מתמטיים מתקדמים הם מרכיב חיוני בכל ענפי המדע, כגון פיזיקה, ביולוגיה, רובוטיקה, פיננסים, מחשבים ורפואה.

מספר הנבחנים ואחוז העוברים מתוך הנבחנים ב 4 ו- 5 יחידות בבגרות במתמטיקה

מקור הנתונים: משרד החינוך, אגף בחינות

משנת תשס"ט ועד תשע"ד חלה ירידה של 12% במספר הנבחנים בבגרות במתמטיקה ברמת 5 יחידות לימוד ושל 5% ברמת 4 יחידות לימוד. משנת תשע"ד ועד תשע"ו חלה עלייה של 31% במספר הלומדים ל- 5 יחידות ו- 14% עלייה במספר הלומדים 4 יחידות.

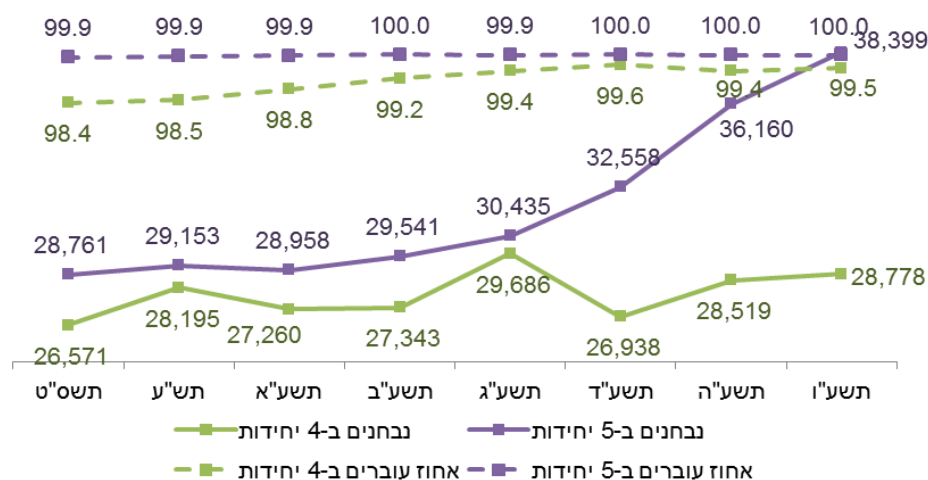
בשנת הלימודים תשע"ו, כ-27% מתוך כלל 73.4 אלף הזכאים לתעודת בגרות, צלחו את המבחן במתמטיקה ברמת 4 יחידות לימוד וכ-17% ברמת 5 יחידות לימוד. בשנת הלימודים תשע"ו הושקה רפורמת 'לתת חמש' לעידוד והגברת למידת מקצוע המתמטיקה ברמת 5 יחידות לימוד. מיעדי התוכנית:

- ✓ בתוך 4 שנים יוכפל מספר הלומדים 5 יח"ל במתמטיקה ל-18,000 תלמידים.
- ✓ בתוך 4 שנים יוכפל מספר המורים המלמדים 5 יח"ל מתמטיקה מ-1,000 ל-2,000 מורים. משרד החינוך ישביח את איכות ההוראה וישקיע משאבים בהכשרה ובתמריץ להוראת מתמטיקה.
- ✓ מספר הנבחנים בתשע"ו הינו כ-12,800 ועמד ביעדי התוכנית לשנת תשע"ו.

נבחנים וזכאים לבגרות באנגלית לפי יחידות לימוד

מעמדה של האנגלית כשפה העיקרית בעולם נקבע זה מכבר. האנגלית מזוהה יותר מכל שפה אחרת עם סחר בינלאומי ותיירות, עם השכלה גבוהה ומחקר ועם כלי התקשורת האלקטרוניים. זו השפה הנחשבת לנכס היקר ביותר של אזרח ישראלי רב-לשוני, לאחר העברית והערבית. הרחבת לימודי האנגלית (4-5 יחידות לימוד) הנה תנאי סף לקבלה ללימודים באוניברסיטאות ובחלק ממסלולי הלימוד במכללות.

מספר הנבחנים ואחוז העוברים מתוך הנבחנים ב-4 ו-5 יחידות בבגרות באנגלית

מקור הנתונים: משרד החינוך, אגף בחינות

משנת תשס"ט ועד תשע"ו חלה עלייה של 34% במספר הנבחנים בבגרות באנגלית בהיקף של 5 יחידות לימוד ועלייה של 8% בהיקף של 4 יחידות לימוד.

בשנת הלימודים תשע"ו, כ 39% מתוך כלל 73.4 אלף הזכאים לבגרות צלחו את המבחן באנגלית ברמת 4 יחידות לימוד וכ-52% ברמת 5 יחידות לימוד.

בשנת הלימודים תשע"ח, החלה לפעול במערכת החינוך התכנית הלאומית לקידום הוראת האנגלית - "Give me five". עיקרי התוכנית הינם:

- ✓ מגדילים את האנגלית המוגברת לבגרות: 70% מקרב כלל תלמידי התיכון יבחנו בבגרות מוגברת - 4 ו- 5 יחידות לימוד. בשנת תשע"ו 61% מהלומדים ב-"ב נבחנו ב 4 ו 5 יחידות לימוד באנגלית.
- ✓ חיזוק איכות ההוראה: גיוס של עוד 1,000 מורים מקצועיים לאנגלית מהארץ ומחו"ל וגיוס של 950 תומכי הוראה מהארץ ומחו"ל - דוברי אנגלית רהוטה.

3. שיעורי למידה ונשירה שנתית במערכת החינוך

הגדרות

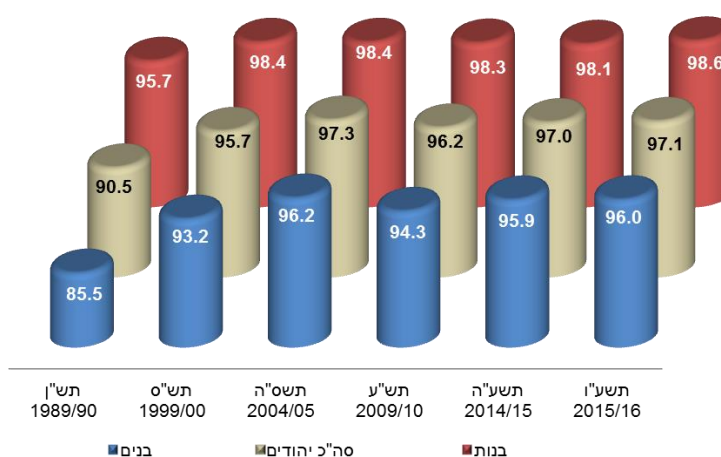
שיעורי למידה – מספר הילדים הלומדים במסגרות לימודיות בפיקוח משרד החינוך או בפיקוח משרד ממשלתי אחר, מתוך מספר הילדים בגילאים הרלוונטיים, ללא התייחסות לדרגת כיתה.

שיעור הלמידה מחושב על בסיס נתוני קובץ התלמידים בפיקוח משרד החינוך, קובץ הלומדים בתכנית היל"ה (החל משנת הלימודים תשע"ד), קובץ התלמידים בבתי ספר תעשייתיים ולחניכים שבפיקוח משרד הכלכלה. לא משתתפים בחישוב שיעור התלמידים הזרים ותלמידים תושבי מזרח ירושלים.

תלמיד נושר – הוא מי שהיה רשום כלומד בבית הספר (לפי סמל מוסד) בשנה הנבדקת, אולם בשנה העוקבת כבר איננו רשום לאף מוסד חינוכי. לפיכך, מחושב המדד כשיעור התלמידים שהיו רשומים כלומדים במוסד חינוכי כלשהו ברשות הנבדקת, ובשנה העוקבת לא רשומים באף מוסד חינוכי, מתוך כלל תלמידי מוסדות החינוך הרשומים ברשות במוסדות חינוך המסווגים כשש שנתיים (ז'-י"ב), ארבע שנתיים (ט'-י"ב) ותלת שנתיים (י'-י"ב). המדד לא כולל את מי שלא נרשם מעולם למוסד חינוכי כלשהו, וכמו כן גם את תלמידי המגזר החרדי הלא מפוקח, תלמידי מזרח ירושלים ומחזיקי דרכון זר. יצוין כי לא יחושב כנושר תלמיד אשר עבר לבית ספר מקצועי, מח"ט או דתות (או כל מוסד מפוקח אחר).

החל משנת תשע"ג, נתוני הנשירה מקורם בסדרת נתונים חדשה בשל שינוי מתודולוגי בשיטת איסוף הנתונים.

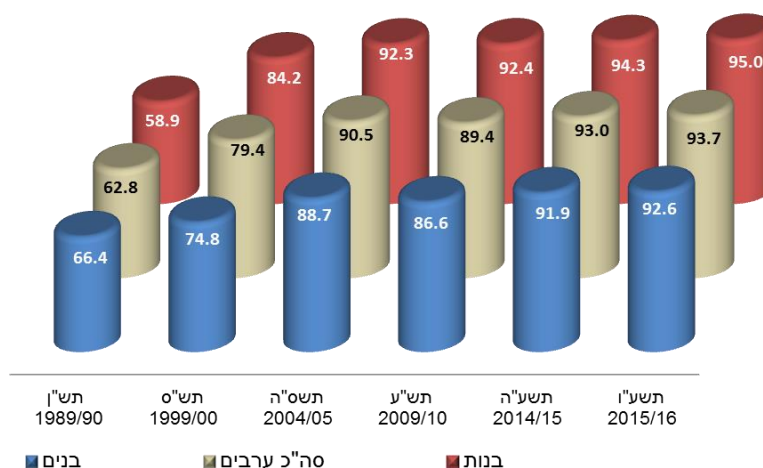
שיעורי הלמידה בחינוך העברי (יהודי ואחרים*) מתוך קבוצת הגילאים 14-17

* אוכלוסיית 'יהודים ואחרים' כוללת אוכלוסייה נוצרית שאינה ערבית, בני דתות אחרות ואוכלוסייה ללא סיווג דת.

החל משנת הלימודים תשס"ב, בנוסף למוסדות שבפיקוח משרד החינוך, נכללו גם מוסדות שבפיקוח משרדים אחרים. החל בשנת הלימודים תשע"ד נכללו תלמידים בפרויקט היל"ה שבפיקוח משרד החינוך. רוב מוחלט של התלמידים בני 14-17 נמצאים במערכת החינוך.

שיעורי הלמידה בחינוך הערבי* מתוך קבוצת הגילאים 14-17

*הנתונים אינם כוללים את תושבי מזרח ירושלים (באוכלוסייה ובתלמידים).

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

שיעורי הלמידה מתוך קבוצת הגילאים 14-17 - השוואה בין החינוך העברי לחינוך הערבי

משנת הלימודים תש"ס, במגזר העברי והערבי יחד, שיעורי הלמידה בקרב הבנות בגילאי 17-14 גבוהים לעומת הבנים בקבוצת הגיל.

עם זאת בהשוואה בין שני המגזרים, ניתן לראות כי בחינוך הערבי שיעורי הלמידה נמוכים יותר לעומת החינוך העברי. מציאות זו רווחת הן בקרב הבנים והן בקרב הבנות. עם זאת, הפער בין המגזרים הולך ומצטמצם עם השנים. משנת הלימודים תש"ן ועד שנת הלימודים תשע"ו, חל גידול משמעותי (49%) בשיעורי הלמידה בחינוך הערבי מ - 62.8% ל - 93.7%. לעומתו בחינוך העברי חל גידול של כ - 7%, מ - 90.5% בתש"ן ל - 97.1% בתשע"ו. בשנים אחרונות שיעורי למידה בחינוך העברי יציבים.

נשירה שנתית* ממערכת החינוך - אחוזי נשירה של תלמידים כיתות ז'-י"ב (תשע"ה-תשע"ז)

כיתות ז' - יב'			כיתות ז' - ח'			כיתות ט' - יב'			תשע"ז
סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	
773,521	1.3%	10,130	272,891	1.0%	2,617	500,630	1.5%	7,513	סה"כ תלמידים
592,309	1.1%	6,794	209,011	1.0%	2,061	383,298	1.2%	4,733	חינוך עברי
181,212	1.8%	3,336	63,880	0.9%	556	117,332	2.4%	2,780	חינוך ערבי
הנשירה הארצית א'-יב' עומדת על 0.9% והנשירה הממוצעת בבתי ספר תלת, ארבע ושש שנות עומדת על 1.17%									
כיתות ז' - יב'			כיתות ז' - ח'			כיתות ט' - יב'			תשע"ו
סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	
762,846	1.4%	10,984	269,124	1.1%	2,850	493,722	1.6%	8,134	סה"כ תלמידים
581,766	1.3%	7,623	203,432	1.1%	2,210	378,334	1.4%	5,413	חינוך עברי
181,080	1.9%	3,361	65,692	1.0%	640	115,388	2.4%	2,721	חינוך ערבי
הנשירה הארצית א'-יב' עומדת על 1% והנשירה הממוצעת בבתי ספר תלת, ארבע ושש שנות עומדת על 1.31%									
כיתות ז' - יב'			כיתות ז' - ח'			כיתות ט' - יב'			תשע"ה
סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	סה"כ תלמידים	מתוכם: אחוז נשירה	מספר נשירים	
742,572	1.6%	11,682	256,222	1.0%	2,568	486,350	1.9%	9,114	סה"כ תלמידים
566,187	1.5%	8,299	192,177	1.0%	2,017	374,010	1.7%	6,282	חינוך עברי
176,385	1.9%	3,383	64,045	0.9%	551	112,340	2.5%	2,832	חינוך ערבי
הנשירה הארצית א'-יב' עומדת על 1% והנשירה הממוצעת בבתי ספר תלת, ארבע ושש שנות עומדת על 1.46%									

*החל משנת תשע"ג, נתוני הנשירה מקורם בסדרת נתונים חדשה בשל שינוי מתודולוגי בשיטת איסוף הנתונים.

מקור הנתונים: משרד החינוך

בשנת תשע"ז למדו במערכת החינוך כ - 773 אלף תלמידים (בעלי דרכון ישראלי וללא מזרח ירושלים) בכיתות ז' - יב', מתוכם כשליש בכיתות ז' - ח'.

10,130 תלמידי כיתות ז' - יב' נשרו ממערכת החינוך כאשר חמישית מתוכם היו מכיתות ז' - ח'. שיעורי הנשירה ומספר הנושרים קטן ביחס לשנתיים הקודמות.

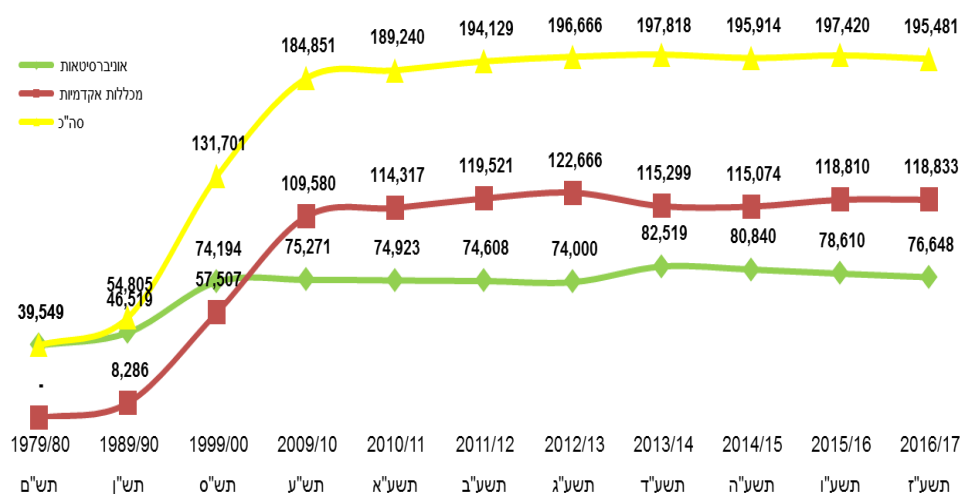
מרבית הנשירה מתרחשת במעבר לחטיבה העליונה ולקראת סיום 12 שנות לימוד. למרות מגמת הירידה בשיעור הנשירה בנגזר הערבי בשנים האחרונות, עדיין שיעור זה גבוה יותר משיעור הנשירה במגזר היהודי.

כ - 1.3% מכלל תלמידי כיתות ז' - יב' נשרו ממערכת החינוך ב2017. שיעור זה עמד על כאחוז אחד כשמדובר בתלמידי כיתות ז' - ח'.

בחינוך העברי, ובמיוחד בחינוך הערבי, אחוז הנושרים בכיתות ז'-ח' נמוך בהשוואה לאחוז הנושרים מכלל החינוך העל יסודי.

4. השכלה גבוהה

תלמידים בהשכלה הגבוהה - סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות*

* לא כולל תלמידים באוניברסיטה הפתוחה וסטודנטים בלימודי המשך, כאשר נתוני המכללות כוללים את המכללות להכשרת עובדי הוראה.

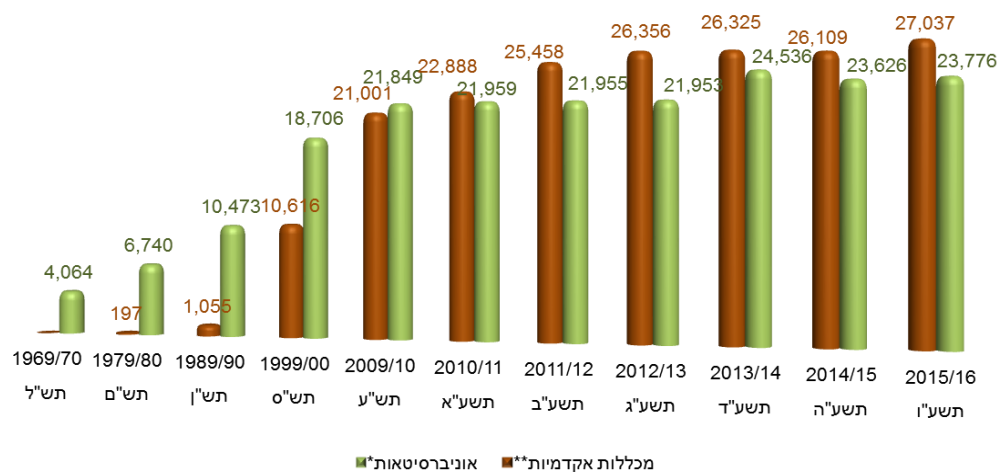
מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

מספר התלמידים לתואר ראשון גדל בהתמדה בעשורים האחרונים. והוא הגיע לכ - 195.5 אלף בשנת תשע"ז.

המכללות האקדמיות החלו לפעול בשנות השמונים של המאה העשרים וצברו תאוצה חדה יותר מאשר האוניברסיטאות. בשנת 2003 עלה מספר התלמידים לתואר ראשון במכללות לראשונה על מספר התלמידים באוניברסיטאות. החל משנת תשע"ד מכללת אריאל הוכרה כאוניברסיטה. משנה זו, מועמדים, סטודנטים ומקבלי תארים ממוסד זה, נכללים בנתוני האוניברסיטאות.

עד שנת תשע"ג לרבות שנה זו, הם נכללו בנתוני המכללות האקדמיות. ניתן לראות כי החל משנת תשע"ד מספר תלמידי האוניברסיטאות נמצא בירידה של 2.4% אחוז בממוצע לשנה.

מקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות* ובמכללות אקדמיות** (באלפים)

* כולל האוניברסיטה הפתוחה

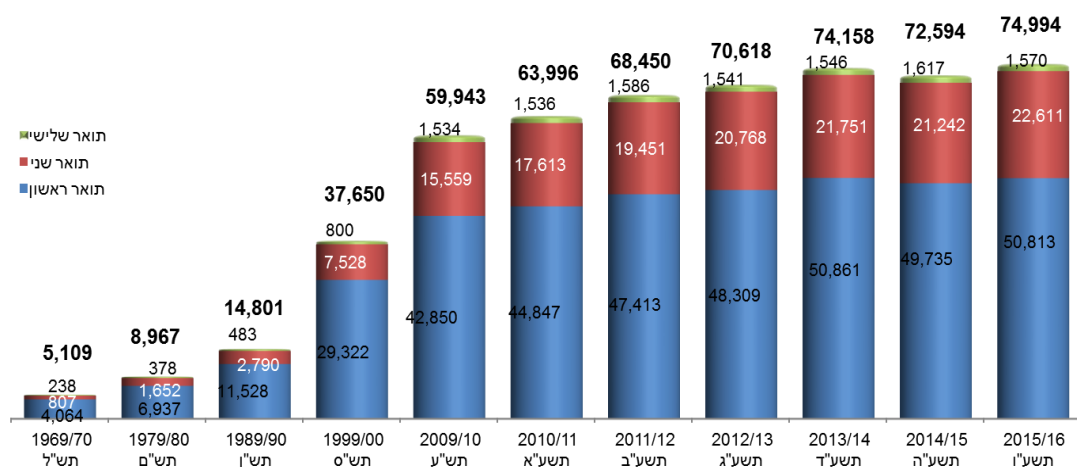
** כולל המכללות האקדמיות לחינוך

מקור הנתונים: עיבוד מנתוני הלמ"ס

משנת 2000 אוכלוסיית ישראל גדלה בכ-35%. מספר מקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות גדל בכ-27% ומספר מקבלי תואר ראשון יחד עם בוגרי המכללות האקדמיות גדל בכ-73%.

משנת 2000, גדל מספר מקבלי תואר ראשון מהמכללות האקדמיות פי-2.5 ומשנת תשע"א הוא עבר את מספר מקבלי תואר ראשון מהאוניברסיטאות. החל משנת תשע"ד מכללת אריאל מוכרת כאוניברסיטה. משנה זו, מועמדים, סטודנטים ומקבלי תארים ממוסד זה נכללים בנתוני האוניברסיטאות. עד שנת תשע"ג, לרבות שנה זו, הם נכללו בנתוני המכללות האקדמיות.

מקבלי תארים במוסדות להשכלה גבוהה*

* אוניברסיטאות - כולל האוניברסיטה הפתוחה, מכללות אקדמיות ומכללות אקדמיות לחינוך.

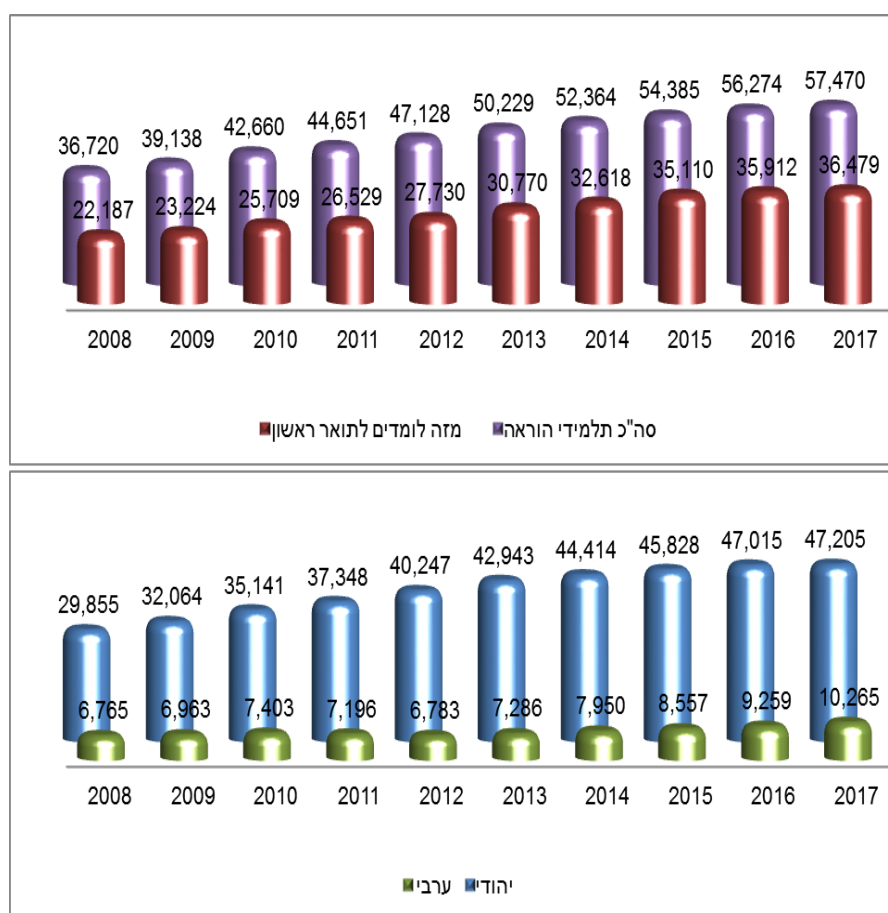
מקור הנתונים: עיבוד מנתוני הלמ"ס

בשנת תשע"ו היו כ- 75,000 בעלי זכאות לתואר במוסדות להשכלה גבוהה - פי 2 לעומת בעלי הזכאות לתואר בשנת תש"ס.

בשנת תשע"ה חלה ירידה במספר מקבלי התארים עקב ירידה במספר הסטודנטים בשנה הראשונה באוניברסיטאות בין השנים תשע"ב – תשע"ג. כמו גן חלה ירידה בקרב מקבלי תואר שני בשל ירידה במספר הסטודנטים בלומדים לימודי המשך במכללות להוראה בין השנים תשע"ג עד תשע"ה.

מאז שנת תש"ע - 2009/10, מספר מקבלי תואר ראשון גדל בכ- 18.6%, מספר מקבלי תואר שני בכ- 45.3% במספר מקבלי תואר שלישי ניתן לראות יציבות.

תלמידים במוסדות להכשרת עובדי הוראה

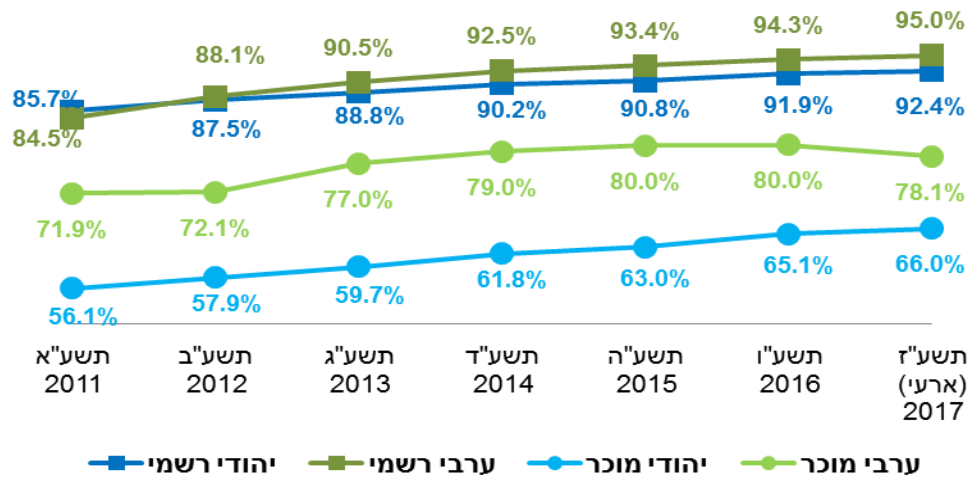
* לא כולל הפקולטות לחינוך באוניברסיטאות מכיוון שאינן מתוקצבות ע"י משרד החינוך

מקור הנתונים: עיבוד מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

מספר התלמידים במוסדות להכשרת עובדי הוראה הגיע לכ-57,500 בשנת 2017, גידול של 57% לעומת שנת 2008. 63% מסך תלמידי ההוראה הינם סטודנטים הלומדים לתואר B.Ed. במגזר הערבי כ-93% מתלמידי ההוראה לומדים לתואר B.Ed לעומת כ- 55% בלבד במגזר היהודי, בין היתר בשל אי למידה לתואר אקדמי בחינוך החרדי.

5. עובדי הוראה במערכת החינוך

אחוז האקדמאים בקרב מורים בבתי הספר היסודיים* (לפי מעמד משפטי ולאום המורה)

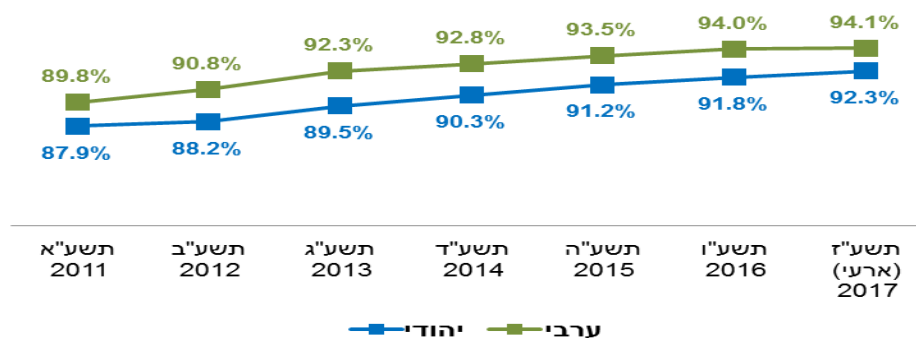

* מורים בבתי הספר רשמיים ומוכרים (ללא מוסדות הפטור)

מקור הנתונים: משרד החינוך

בין השנים תשע"א לתשע"ז, שיעור המורים בחינוך היסודי בעלי תואר אקדמי בחינוך העברי הרשמי עלה בכ-7% ובחינוך הערבי הרשמי השיעור עלה בכ-10%. גם בקרב המורים בחינוך המוכר חלה עליה בשיעור בעלי תואר אקדמי. בחינוך העברי, שיעור המורים בעלי תואר אקדמי גדל בכ-10% ובחינוך הערבי השיעור גדל בשיעור האקדמאים בכ-6%.

אחוז האקדמאים בקרב מורים בבתי הספר העל-יסודיים* (לפי מעמד משפטי ולאום המורה)

* מורים בבתי הספר רשמיים ומוכרים בעל-יסודי כולל הן את חטיבות הביניים והחטיבות העליונות.

מקור הנתונים: משרד החינוך

בין השנים תשע"א לתשע"ז חל גידול של כ-4% בשיעור המורים בעלי תואר אקדמי בחינוך העברי והערבי.

עובדי הוראה במערכת החינוך הרגיל הרשמי* - מבחר מדדים (במונחי עובדי הוראה)

תשע"ז (ארעי)		קדם יסודי		יסודי		חט"ב		חט"ע
ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי
89%	94%	92%	95%	94%	97%	91%	91%	91%
18%	14%	33%	23%	47%	31%	44%	33%	33%
99%	100%	90%	79%	79%	70%	72%	56%	56%
43	42	43	39	45	39	46	40	40
42	42	42	39	45	38	45	38	38
28%	22%	28%	16%	34%	32%	38%	21%	21%
11%	7%	11%	13%	8%	29%	7%	18%	18%
15	17	15	15	17	14	19	13	13

תשס"ח		קדם יסודי		יסודי		חט"ב		חט"ע
ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי	ערבי
65%	64%	77%	71%	90%	85%	82%	85%	85%
9%	2%	20%	7%	36%	16%	36%	24%	24%
99%	100%	92%	73%	84%	56%	70%	43%	43%
44	37	43	36	45	38	46	39	39
45	35	44	34	45	37	46	38	38
35%	10%	29%	13%	34%	14%	39%	17%	17%
7%	24%	9%	28%	6%	20%	7%	18%	18%
19	12	17	13	19	14	19	14	14

* בחטיבה העליונה המעמד המשפטי הנו מוכר ורשמי בחינוך הרגיל

מקור הנתונים: משרד החינוך

בעקבות יישום רפורמות "אופק חדש" ו"עוז לתמורה", בהשוואה לשנת תשס"ח טרום יישום הרפורמות, בשנת תשע"ז ניכרת עלייה משמעותית באחוז המורים בעלי השכלה אקדמאית. הגידול ניכר בעיקר בשלבי החינוך הקדם יסודי והיסודי.

בחינוך העברי ובחינוך הערבי גם יחד אחוז המורים בעלי דרגות שכר מתואר שני (M.A) ומעלה עולה עם העלייה בשלבי החינוך, ואילו בחינוך העברי אחוז זה גבוה יותר.

אחוז המורות בכל שלבי החינוך, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי, גבוה מזה של המורים. עם זאת, אחוז המורות בחינוך הערבי נמוך מזה שבחינוך העברי.

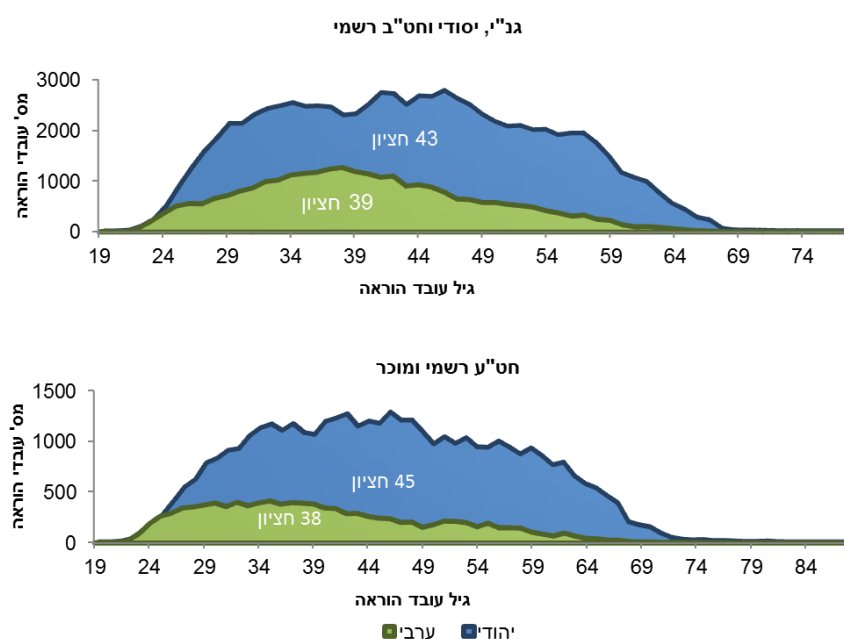
שיעור המורים הגברים מכלל כוח ההוראה הולך וגדל בשלבי החינוך הגבוהים יותר, קרי בחטיבה העליונה.

בחינוך העברי, גיל מורה ממוצע עולה עם שלבי החינוך. בחינוך היסודי הרשמי, הגיל הממוצע של עובדי ההוראה בחינוך הערבי נמוך בכארבע שנים מהגיל הממוצע של עובדי ההוראה בחינוך העברי ופער זה גדל עד לשש שנים בחינוך העל יסודי.

שיעור המורים עד גיל 29 גבוה יותר בחינוך הערבי בהשוואה לחינוך עברי. בחינוך העברי, שיעור המורים בגיל 50 ומעלה גבוה יותר.

בהשוואה לשנת תשס"ח בשלבי החינוך קדם יסודי ויסודי, ממוצע שנות ותק להוראה ירד בחינוך העברי, ואילו בחינוך הערבי קיימת תופעה הפוכה וממוצע שנות הוותק להוראה עלה.

התפלגות גילאי עובדי ההוראה בחינוך הרגיל הרשמי בכל שלבי החינוך שנת תשע"ז (במונחי עובדי הוראה)

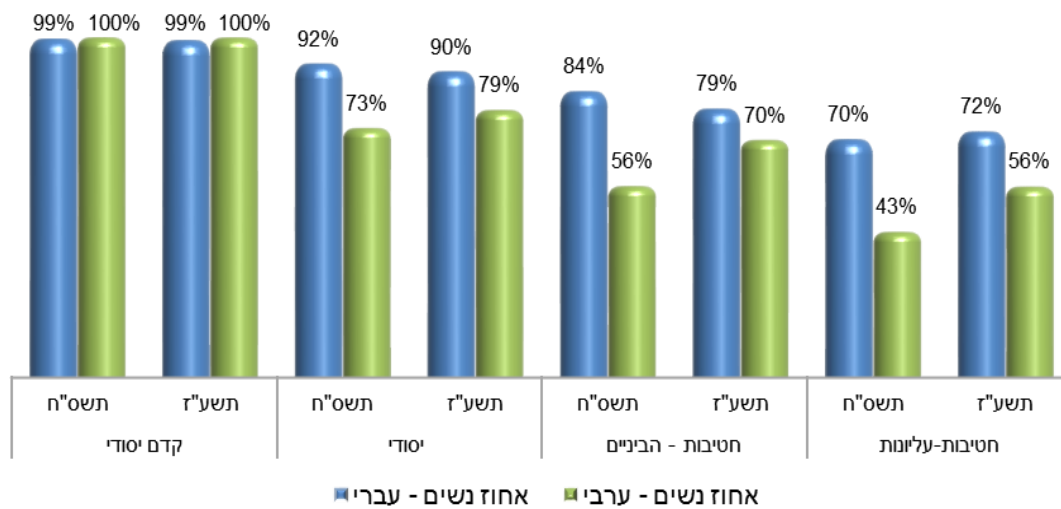
מקור הנתונים: משרד החינוך

הגיל החציוני הוא הגיל החוצה את אוכלוסיית המורים לשתי קבוצות שוות בגודלן, כך שקיים מספר שווה של מורים מעליו ומתחתיו. החציון לא בהכרח שווה לגיל הממוצע.

בשנת הלימודים תשע"ז, בשלבי החינוך הנמוכים בחינוך העברי חציון הגיל עומד על 43, ובחינוך הערבי - על 39. בחטיבה העליונה, חציון הגיל נמוך מהממוצע, ויותר ממחצית אוכלוסיית המורים מרוכזת בטווח הגילים הנמוכים כאשר חציון הגיל בחינוך העברי עומד על 45, ובחינוך הערבי - על 38.

בכלל שלבי החינוך, טווח הגילאים של כלל המורים בחינוך הערבי מתחיל מגיל צעיר יותר כאשר 18% מכלל המורים בחינוך הערבי הינם בני 30 ומטה לעומת 12% בחינוך העברי. במקביל, ניתן למצוא מורים מבוגרים יותר בחינוך העברי כאשר 20% מכלל המורים בחינוך העברי הינם בני 55 ומעלה לעומת 9% בחינוך הערבי.

שיעור הנשים בקרב עובדי הוראה בחינוך הרגיל* (במונחי עובדי הוראה)

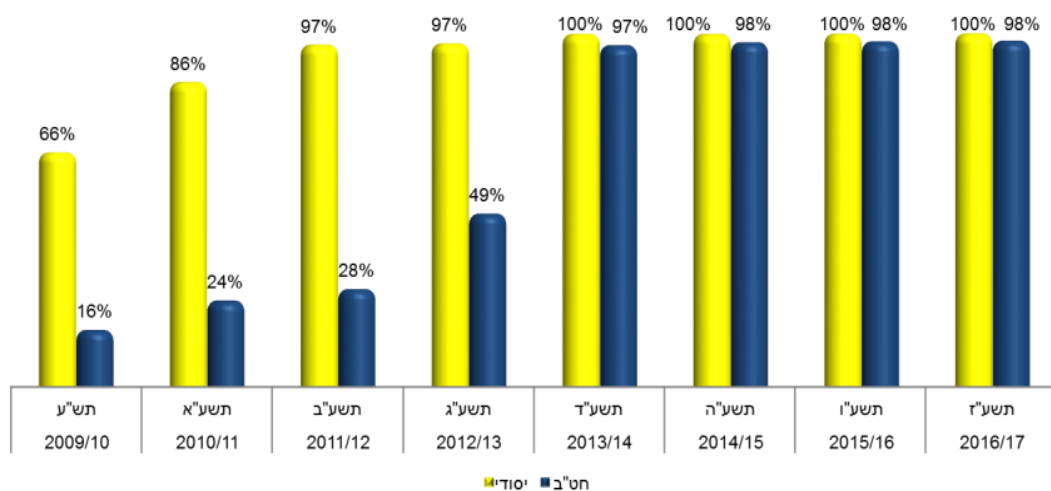
*חינוך רגיל - שלבי החינוך קדם יסודי, יסודי וחט"ב במוסדות החינוך הרשמי ושלב חינוך החטיבה העליונה כולל מוסדות בחינוך רשמי ומוכר וללא חרדים.
 ** נתוני תשע"ז כוללים בתוכם את עובדי ההוראה במחוז החרדי הרשמי בלבד.

מקור הנתונים: משרד החינוך

בין השנים תשס"ח לשנת הלימודים תשע"ז, שיעור הנשים בקרב עובדי הוראה בחינוך העברי גבוה יותר מאשר בחינוך הערבי בבתי הספר. עם זאת, בחינוך הערבי קיימת מגמת שיפור ועלייה מתמדת באחוז הנשים מתוך כלל עובדי ההוראה לעומת החינוך העברי. בחינוך העברי, חלה עלייה (2%) בשיעור הנשים המועסקות בשלב חינוך החטיבה העליונה. מנגד, חלה ירידה (6%) בשיעור הנשים בשלב חינוך חטיבת הביניים ובמידה מועטה (2%) ביסודי.

6. מדדי התפתחות של מערכת החינוך

שיעור המוסדות* הכלולים ברפורמת "אופק חדש"

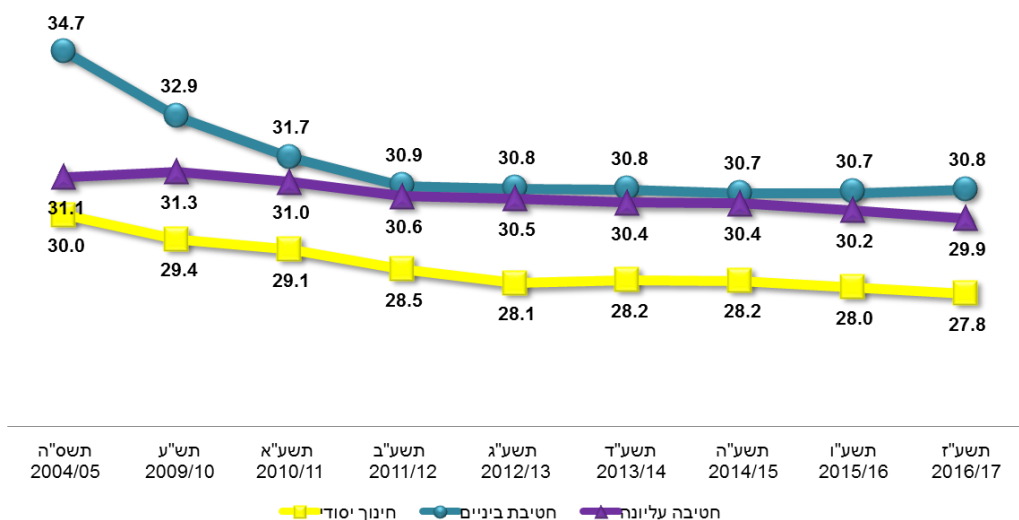

* מוסדות חינוך יסודי רשמי ומוסדות חטיבת ביניים רשמיות (כולל מוסדות חינוך מיוחד)

מקור הנתונים: משרד החינוך

החל משנת הלימודים תשס"ח (2007/08) רפורמת "אופק חדש" מיושמת במספר הולך וגדל של מוסדות מידי שנה. בשנה"ל תש"ע (2009/10) נכללו כבר שני שלישים מבתי הספר היסודיים ברפורמה. בשנת הלימודים תשע"ד ועד היום הושלם יישום הרפורמה בקרב בתי הספר היסודיים במלואו ובחטיבות הביניים עם 98% שיעורי הצטרפות לרפורמה זו.

ממוצע תלמידים לכיתה לפי שלבי חינוך*

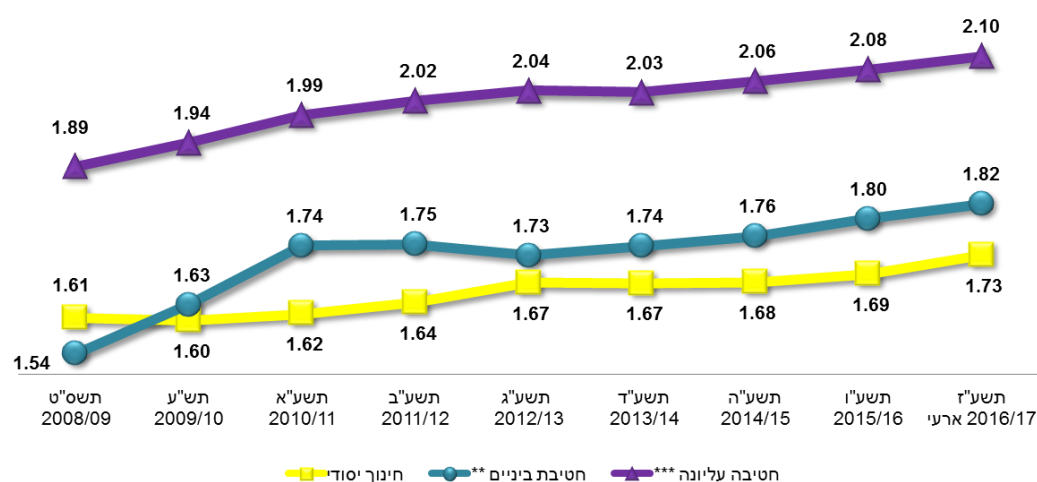
* כיתות נורמטיביות, חינוך הרגיל בלבד

מקור הנתונים: משרד החינוך

משנת תשס"ה ירד ממוצע התלמידים לכיתה בכל שלבי החינוך, ובעיקר בחטיבות הביניים. בשנת הלימודים תשע"ז, ממוצע התלמידים לכיתה בחטיבת הביניים עמד על 30.8 תלמידים לכיתה והוא גבוה מממוצע התלמידים לכיתה בחינוך היסודי שעמד על 27.8 תלמידים לכיתה.

בשנים האחרונות שיעור הגידול במספר הכיתות המתקצבות בחינוך רגיל היה גבוה משיעור הגידול במספר התלמידים. כתוצאה מכך מספר התלמידים הממוצע לכיתה מתקצבת ביחס לתשס"ה ירד ב- 7.4%, כאשר הירידה בחינוך העברי עומדת על כ- 5.1% ובחינוך הערבי כ- 13.5%, וזאת כחלק ממגמת צמצום הפערים בין המגזרים בשנים האחרונות ובעקבות יישום החלטת הממשלה להפחתת מספר התלמידים בכיתה באופן דיפרנציאלי.

ממוצע שעות לתלמיד* לפי שלבי חינוך

* כולל שעות ותלמידים בחינוך הרשמי, המוכר והפטור, שעות ניהול וחינוך כאשר שעורי ההשתתפות בחינוך המוכר והפטור מופחתים.

** שלבי החינוך חט"ב + חט"ע כוללים שעות, תלמידים וכיתות נורמטיביות ומפת"נים- (מפעלי תעסוקה לנוער המשמשים כמרכזי טיפול, שיקום וחינוך בקהילה לבני נוער בסיכון).

*** שלב חינוך החט"ע - שעות שכר לימוד, תלמידים זכאי שכל"ל ותרבותי ייחודי.

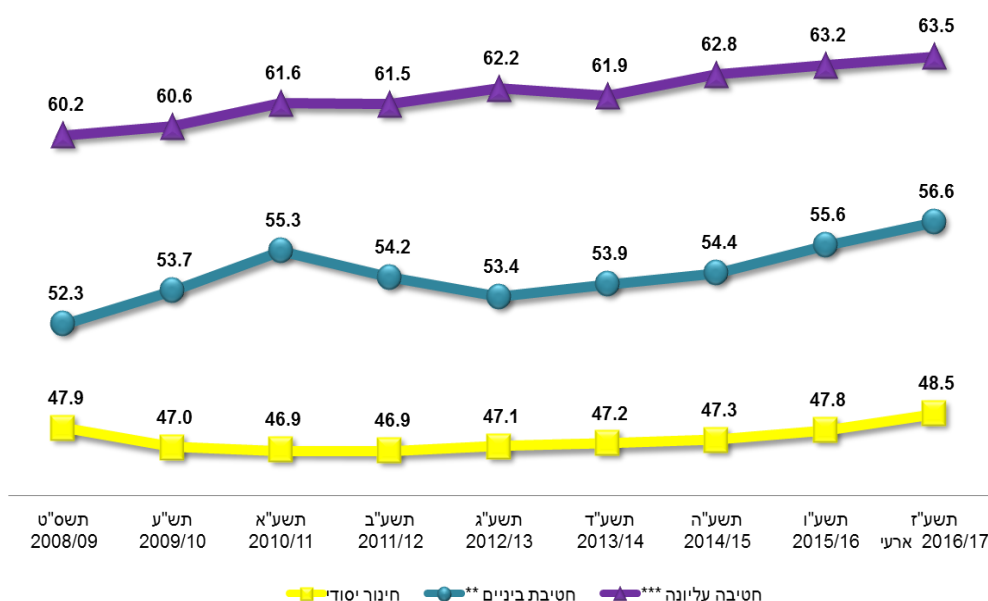
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה המינהל לכלכלה ותקציבים (אגף כלכלה וסטטיסטיקה)

בשנים תשס"ט עד תש"ע ניכרה בחינוך היסודי הפחתה בשעות לכיתה ויציבות בשעות לתלמיד, כתוצאה מיישום התוכנית להפחתת מספר התלמידים בכיתה, ואילו בחטיבות הביניים מקור הגידול בשעות לתלמיד הוא התוכנית לשיפור הישגים.

מערכת החינוך נדרשת להתמודד עם עלייה במספר התלמידים. בשנים תש"ע – תשע"ז, הייתה

עליה במספר התלמידים: 14% בחינוך היסודי, 11% בחטיבת הביניים ו- 17% בחטיבה העליונה. עם זאת, בעקבות תוספות של שעות הוראה שניתנו בשנים האחרונות, חלה עלייה בממוצע שעות הלימוד לתלמיד בכלל שלבי החינוך - עליה של 8% בחינוך היסודי, 12% בחטיבת הביניים ו- 9% בחטיבה העליונה. המענה ניתן, בין היתר, על ידי הכשרת כוחות הוראה והקצאת משאבים בהתאמה לצרכים המתעוררים - לדוגמה: בינוי, נגישות, צמצום מספר התלמידים לכיתה, מורה שני בכיתה, שעות תמרוץ וטיפול, תקצוב דיפרנציאלי למתן שוויון הזדמנויות לכל תלמיד על ידי הגדלת יחס ההקצאה של שעות הטיפול בין תלמידים חזקים וחלשים, וכן המשך הטמעת תכנית 'למידה משמעותית'.

ממוצע שעות* לכיתה נורמטיבית בחינוך הרגיל לפי שלבי חינוך

* כולל שעות וכיתות נורמטיביות בחינוך הרשמי, המוכר והפטור, וכן שעות ניהול, חינוך ושילוב, אך ללא שעות חינוך מיוחד. כמו כן, שיעורי ההשתתפות בחינוך המוכר והפטור הנם מופחתים. הנתונים מחושבים בהתאם למספר התלמידים הנתון ביום חישוב שעות התקן וסגירת מצבת התלמידים.

** שלבי החינוך חט"ב + חט"ע כוללים שעות, תלמידים וכיתות נורמטיביות במפת"נים (מפעלי תעסוקה לנוער המשמשים מרכזי טיפול, שיקום וחינוך בקהילה לבני נוער בסיכון)

*** שלב החינוך חט"ע – שעות שכר לימוד, כיתות בפועל ותלמידים זכאי שכ"ל ו'תרבותי ייחודי'

מקור הנתונים: משרד החינוך, המינהל לכלכלה ותקציבים (אגף כלכלה וסטטיסטיקה)

עם יישום התוכנית להפחתת מספר התלמידים בכיתה בחטיבות הביניים חלה ירידה בממוצע השעות לכיתה אך משנת תשע"ג ממוצע השעות לכיתה בעלייה. בחינוך היסודי, הגרף מציג עלייה מתונה בממוצע השעות לכיתה, וזאת עקב מגוון תוכניות המתקיימות לאורך השנים, כגון צמצום מספר התלמידים בכיתה, פיצול כיתות א'-ב', וכן שעות עבור תוכניות לימוד ייעודיות משתנות בהתאם להנחיות המתנ"ה (מארז תכנון ניהול והיערכות).

7. חינוך מבוגרים

משרד החינוך פועל לקידום למידת מבוגרים או למידה לאורך החיים, תוך מתן מענה רלוונטי ומקצועי לצרכים השונים של אוכלוסיית המבוגרים במגזרי החברה בישראל (היהודי, הערבי, הבדואי, הדרוזי והצ'רקסי), וכן לעולים חדשים וותיקים, משכילים, מעוטי השכלה וחסרי השכלה. המשרד עושה זאת באמצעות הנחלת השפה העברית, השלמת השכלה עד 12 שנות לימוד והנגשה להשכלה גבוהה במכינות הקדם-אקדמיות שבמכללות להכשרת עובדי הוראה.

"למידה לאורך החיים" (Lifelong Learning) המתבססת על מחקר ועובדות, אשר לפיהם במאה ה-21 הלמידה היא הגורם החשוב ביותר להתפתחות ולהתמודדות עם האתגרים החדשים שמציבה הסביבה המשתנה - הן עבור הפרט והן עבור החברה. רק השקעה שיטתית בלמידה מתמשכת לאורך החיים מקנה לאדם כלים להמשיך ולהיות רלוונטי. השלמת השכלה וידיעת השפה העברית מסייעת בהקטנת פערים כלכליים וחברתיים ותורמת להשגת יעדי המערכת הפורמלית. לצורך זה 'המשרד מפתח תוכניות לימודים וחומרי לימוד מתאימים, פועל לקידום המודעות הציבורית לנושא חינוך מבוגרים ויוזם פעילויות לצורך אקדמיזציה ופרופסיונליזציה של התחום בארץ.

המשרד פועל לאיגום משאבים, וכן הוא חותר לארגון כל העוסקים בחינוך מבוגרים בארץ, כדי לתת יתר תוקף למקצוע ולתפיסה של למידה וחינוך לאורך החיים. כמו כן, המשרד משתף פעולה עם כל הגורמים העשויים להניע את התהליך, כדי שהלומדים המבוגרים ישלטו בגורלם ויוכלו להתמודד עם אתגרי העתיד. פעילויות המשרד נעשות בשיתוף עם משרדי ממשלה, ארגונים הפועלים שלא למטרות רווח ומוסדות ציבוריים: משרד הכלכלה, משרד הרווחה, המשרד לקליטת העלייה, משרד הביטחון, הסוכנות היהודית, הג'וינט, השב"ס, צה"ל, המתנ"סים, הרשויות המקומיות, ארגוני נשים ועוד.

פרק זה נכתב על ידי האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך.

השלמת השכלה

מטרת-העל של תחום השלמת השכלת חינוך מבוגרים היא צמצום פערי ההשכלה באוכלוסיית המבוגרים בישראל. המשרד מנסה לתת עדיפות לקידום אוכלוסיות הזקוקות לטיפול ולחיזוק - עולים, מעוטי השכלה, דורשי עבודה, חיילים ואסירים - ולשם כך מופעלים מסלולי השכלה ללומדים מבוגרים ברמות שונות.

מסלולי ההשכלה נבנו על פי צורכיהם של לומדים מבוגרים. תוכניות הלימודים מתמקדות בלומדים מבוגרים על מגוון מאפייניהם, צורכיהם וכישוריהם. ההוראה ותוכני הלימוד נבנים על בסיס עקרונות של חינוך מבוגרים. הלומדים משובצים ברמות הלימוד בהתאם לתוצאות בבחינות התאמה (בחינות מיון), ובתום הלימודים מוענקת להם תעודה על פי מסלול הלימודים בפיקוח המשרד. תעודת תג"ת מוכרת לצורך קבלת גמולי השתלמות ולצורך קידום השכלתי ותעסוקתי.

מסלולי הלימוד להשלמת השכלה

המשרד מפעיל מגוון מסלולי לימוד להשלמת השכלה הפועלים במרכזי ההשכלה ברחבי הארץ כמו כן האגף מלווה את שירות בתי הסוהר כחלק מהליך שיקום האסירים. מסלולי לימוד נוספים מתקיימים במסגרת השירות הצבאי עבור חיילים חסרי השכלה תיכונית ועבור חיילים משוחררים. כפי שנאמר, המסלולים הם להשכלה יסודית וכן ל - 10 שנ"ל, 11 שנ"ל ו - 12 שנ"ל, דהיינו לתעודת גמר תיכונית (תג"ת).

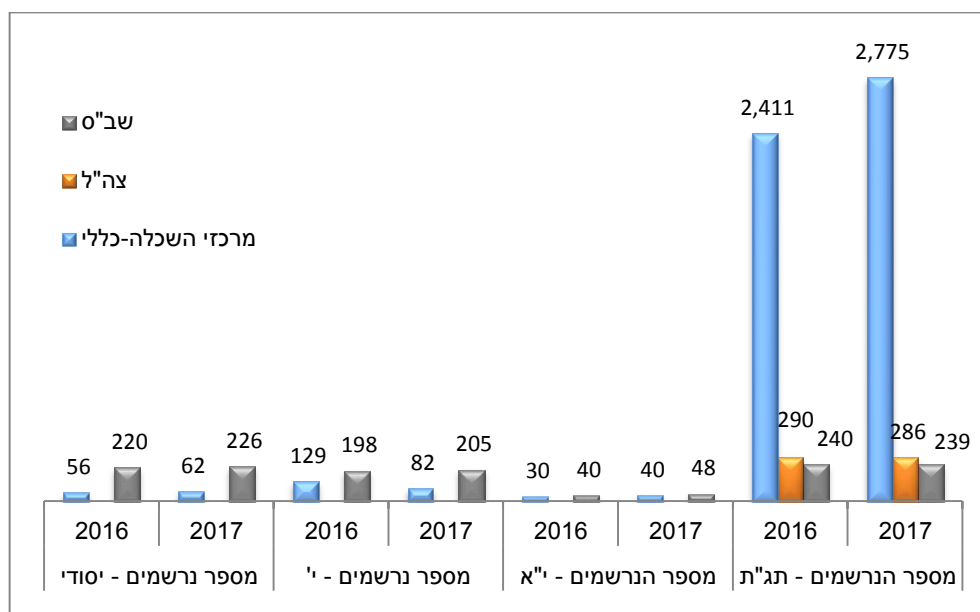
מגוון מסלולי הלימוד עבור חיילים בשירות צבאי פעיל וחיילים משוחררים מצביע על השקעה ניכרת

בקרב קהל יעד זה, לאור הנחת היסוד כי ככל שהלומדים צעירים יותר, כך ניתן להשלים את השכלתם התיכונית ולסייע להם להשתלב בתעסוקה ובלומדים אקדמיים על פי יכולותיהם.

מסלולי הלימוד ורמות הלימוד

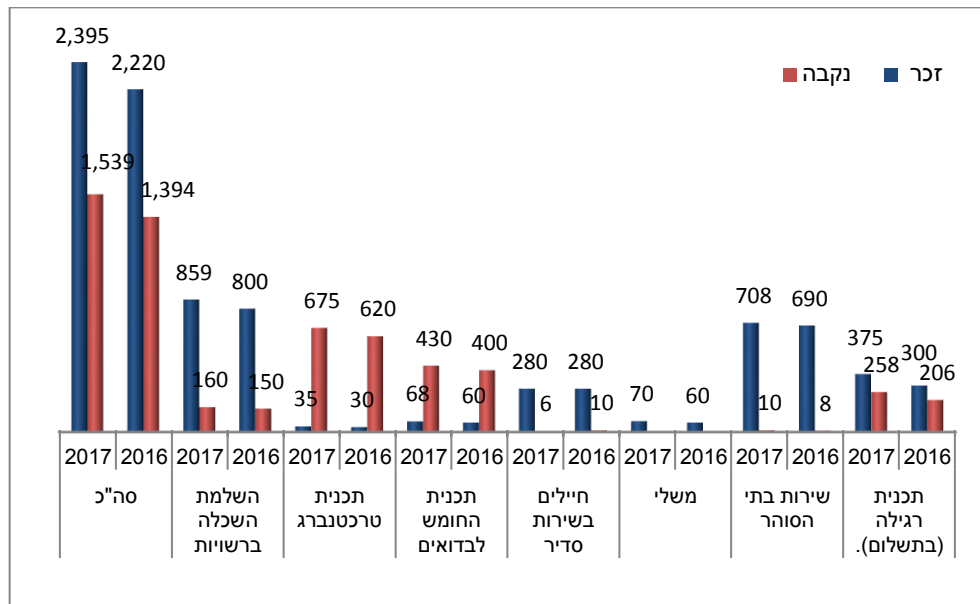
- השכלת יסוד - השלמת השכלה ברמת מיומנויות יסוד ללומדים שאינם אוריינים.
- כיתה י' - מסלול השלמת השכלה ברמה של 10 שנ"ל.
- כיתה י"א - מסלול השלמת השכלה ברמה של 11 שנ"ל.
- תעודת גמר תיכונית (תג"ת) - השלמת השכלה ברמה של 12 שנ"ל.

התפלגות הנרשמים לפי מסלולי לימוד להשלמת השכלה

בשנת 2016 למדו במוסדות להשלמת השכלה 3,614 לומדים, ובשנת 2017 גדל מספרם ב-10% ל-3,963 לומדים.

התפלגות לפי מגדר ומסלולי לימודים:

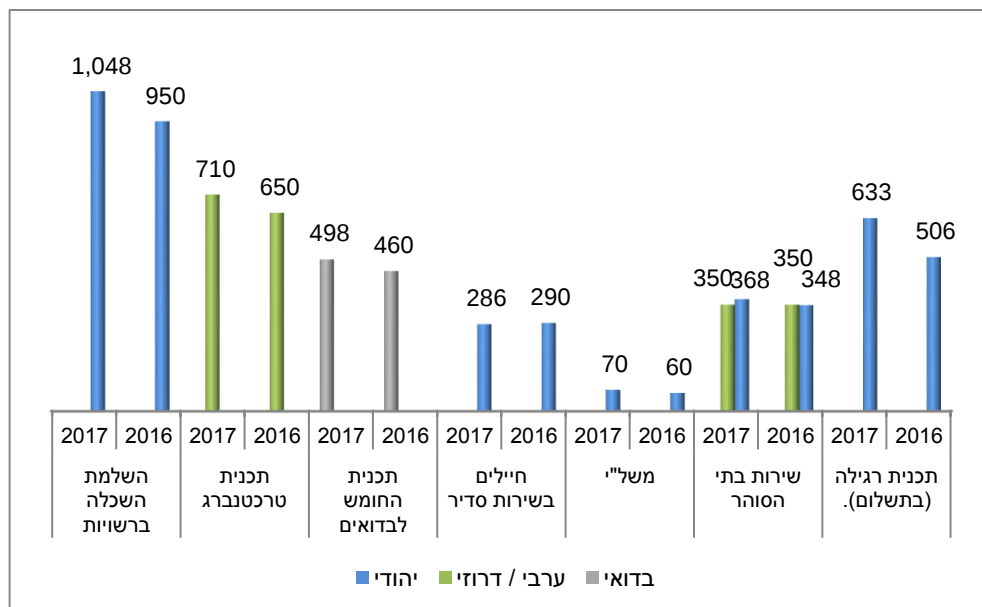

בשנת 2017 שיעור הנשים המשתתפות במסגרת התכנית הרגילה הוא 41%. במסגרת הלימודים בשירות בתי הסוהר חלה ירידה בשיעור המשתתפות ורק 1% הם נשים המשלימות לימודי השכלת יסוד ותיכון. בפרויקטים 'טרכטנברג' ו'תכנית החומש' עבור המגזר הערבי נוכחות הנשים המשלימות השכלתן גבוהה בהרבה.

סוגי התכניות להשלמת לימודי השכלה יסודית ותיכונית.

- **כיתות השלמת השכלה ברשויות** - מסלולי השלמת השכלה למבוגרים באמצעות הקצבות לרשויות המקומיות על ידי משרד החינוך, תוך מתן עדיפות לרשויות בעלות ניקוד נמוך על פי המדד הסוציו-אקונומי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- **תכנית טרכטנברג** - על פי החלטת הממשלה 4193 בדבר קידום נשים במגזר הערבי, הדרוזי והצ'רקסי, המשרד מסייע לנשים אלו להשלים את השכלתן התיכונית לצורך שילובן וקידומן בתעסוקה.
- **תכנית החומש** - במסגרת החלטת הממשלה 3708 בדבר קידום נשים מהמגזר הבדואי בדרום הארץ, נפתחו החל משנת 2012 ולמשך חמש שנים, כיתות לימוד ייעודיות לנשות המגזר, וזאת במסלולי לימוד שונים להקניית השכלה מקצועית לצורך שילובן וקידומן בשוק העבודה.
- **תכנית 'משל"י'** - תכנית הלימודים 'משוחררים לומדים יחד' מיועדת לחיילים משוחררים ולמסיימי שירות לאומי-אזרחי חסרי השכלה תיכונית (פחות מ-12 שנות לימוד), הבאים מרקע משפחתי קשה וממצוקה כלכלית. תכנית הלימודים מתקיימת במסגרת המכינות הקדם-אקדמיות, כאשר השלב הראשון מוקדש להשלמת תעודת גמר תיכונית לקראת כניסה לאקדמיה או להכשרה תעסוקתית. התוכנית מתבצעת בשיתוף הקרן להכוונת חיילים משוחררים, משרד הרווחה ומשרד החינוך.

התפלגות המשתתפים לפי מגזר ומסלול לימודים:

בשנת 2016-17, מרבית המשתתפים במסגרות הצבאיות, השב"ס, משל"י והתכנית הרגילה להשלמת לימודי יסוד ותיכון הינם יהודים, בעוד תכנית 'טרנטנברג' מוקדשת ברובה עבור המגזר הערבי כאשר תכנית החומש מוקדשת עבור המגזר הבדואי בלבד.

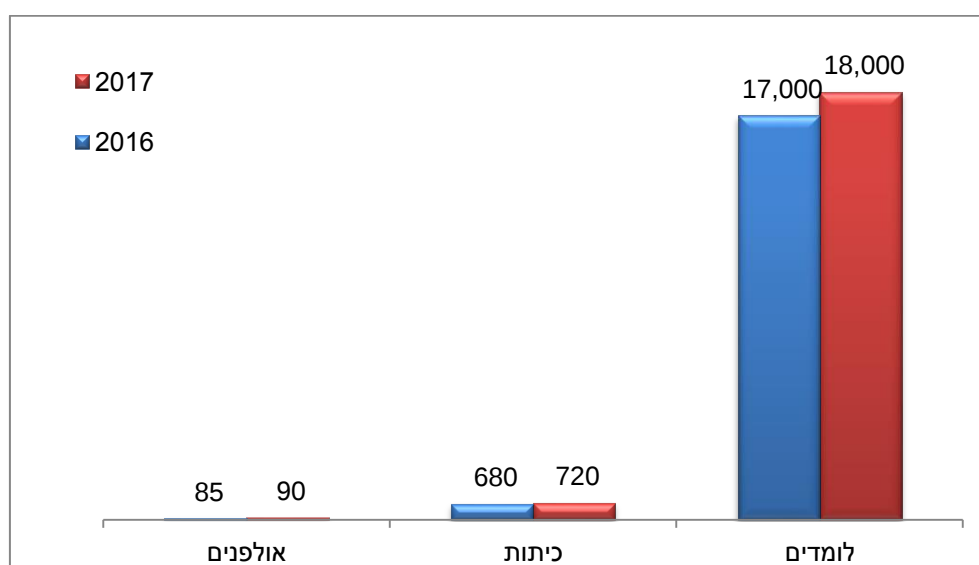
אולפנים

האולפנים הינם מסגרות לימוד לשפה העברית באחריות משותפת של משרד העלייה והקליטה, משרד החינוך והסוכנות היהודית. האולפנים מקנים את מיומנויות השפה העברית כדי לסייע בחיי היום יום לעולים בהשתלבות תעסוקתית, חברתית ותרבותית. האוכלוסייה הטרוגנית בפרמטרים הבאים: גיל, ארץ מוצא, השכלה, פנאי ללימודים ומוטיבציה.

האולפנים הראשוניים מתקיימים ברחבי הארץ, בבוקר ובערב ונמשכים 5 חודשים לעולי המערב ו- 10 חודשים לעולי אתיופיה. בנוסף לאלו קיימות מסגרות המשך עם תוכניות ייחודיות לאוכלוסיות מגוונות. תכניות הלימודים ומערך המבחנים, הכשרה והליווי הפדגוגי של צוות ההוראה באולפנים באחריות האגף לחינוך מבוגרים. מטרת על - חיזוק מערכת האולפנים הממלכתית להנחלת השפה העברית כמערכת עדכנית ומובילה בארץ בקליטתם הלשונית והתרבותית של העולים החדשים.

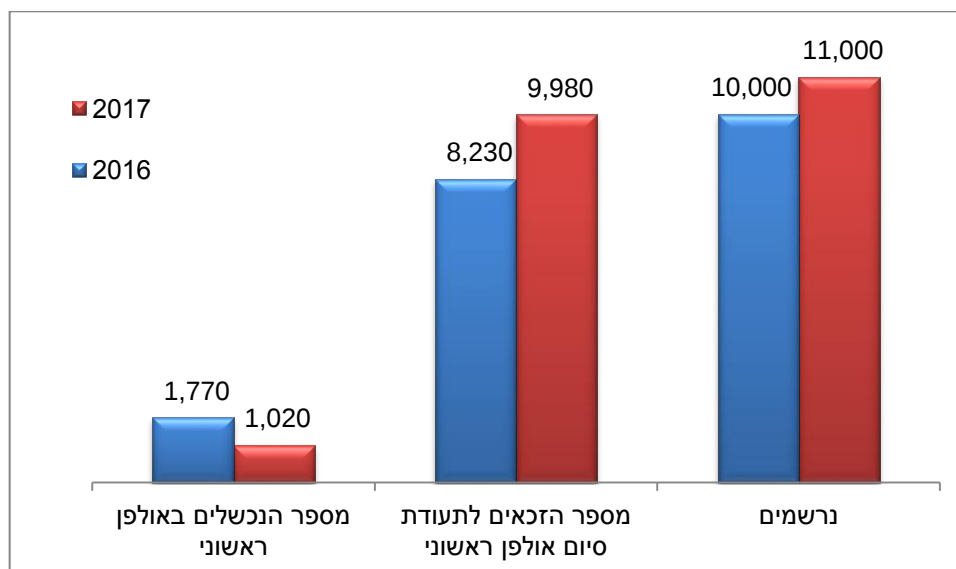
בשנה האחרונה עודכנו תכניות הלימודים באולפנים כולל מערך המבחנים. האגף אחראי על הכשרה וליווי פדגוגי של צוות ההוראה באולפנים שהינם עובדי מדינה. האגף פיתח מערכת למידה מקוונת במודול ולכל אולפן יש אתר למידה ואתר כיתתי לכל מורה באולפן. האגף פיתח "חדשון" יומי מקוון הפתוח ללומדים בארץ ובחו"ל.

תלמידים כיתות ומוסדות לפי שנת הלימודים

במעבר משנת 2016 לשנת 2016 הביקוש ללמידה באולפנים גדל, מספר האולפנים גדל ב-5.9% ומספר הלומדים באולפנים והכיתות גדל גם הוא ב-5.9% זאת עקב הגידול בעלייה.

נתוני זכאות מתוך הנרשמים באולפנים, לפי שנה

מרבית הלומדים באולפנים נבחרים במבחנים לסיום אולפן ראשוני. על מנת לסיים את תקופת הלימודים ולשם זכאות לתעודה יש לעבור את המבחנים ללימוד השפה העברית בציון עובר מעל 55. מתוך כלל הלומדים (כ-10,000 לומדים ב-2016 וכ-11,000 ב-2017) באולפנים הראשוניים נבחרים במבחני הסיום. יתר הלומדים (כ-7,000 תלמידים) לומדים בתכניות המשך ותכניות ייחודיות שאינם נבחרים במבחני סיום אלא במבחנים ייחודיים פנימיים ומקבלים אישור על לימודיהם. כ-10% נכשלים מכלל הלומדים הניגשים למבחני הסיום באולפנים הראשוניים.

המכינות הקדם אקדמיות

המכינות הקדם אקדמיות מאפשרות לצעירים להשלים השכלתם ולהנגיש עבורם את ההשכלה הגבוהה. הלומדים הראויים לסיוע במכינות הקדם אקדמיות מתוקצבים ע"י שלושה גופים: משרד החינוך, הקרן לחיילים משוחררים והות"מ/מל"ג. החל מתשע"ז האחריות הכוללת על מערך המכינות הקדם אקדמיות הועבר למל"ג/ות"מ. תשע המכינות הקדם אקדמיות במכללות להכשרת עובדי הוראה מתוקצבות על ידי המשרד. המשרד מממן כ-1,100 לומדים שאינם חיילים משוחררים דהיינו חרדים ערבים ובעלי פטור משירות סדיר בשכר לימוד. כמו כן אנו מעניקים מעטפת לימודית לעולי אתיופיה במכינות אילו.

סיכום

תיאור העשייה והנתונים שהוצגו להלן באשר לשלושת תחומי הפעילות בחינוך מבוגרים – השלמת השכלה, אולפנים ומכינות קדם-אקדמיות - מלמדים על התרומה המשמעותית של המשרד ללומדים מבחינת קידום האישיות כפרטים ושילובם בחברה ועל ההשקעה מצד המדינה בצמצום פערים, קידום אוכלוסיות מוחלשות ומתן הזדמנות שנייה. בכל תחומי פעילותו, המשרד מנסה לתת מענה לצורכי החברה תוך התבססות על מחקרים, סקרים ומגמות גלובליות.

להלן כמה דוגמאות:

- החלטת האו"ם, אשר לפיה יש להבטיח כי עד שנת 2030 ישיגו כל הצעירים וחלק מן המבוגרים, הן נשים והן גברים, אוריינות בסיסית ואוריינות מתמטית, מעידה על התגברות ההכרה בכך שמתן הכלים הרלוונטיים למבוגרים הנו צעד הכרחי.

בישראל, הילדים משתתפים בלימודי חובה על פי חוק, והלימודים התיכוניים זמינים למרבית המתבגרים, כך שניתן לשער כי היעד שהוצב באשר לצעירים עד שנת 2030 אכן יושג. באשר למבוגרים, יש להבחין בין עשורי הגיל השונים, וניתן לשער כי בקרב המבוגרים יותר, אלה שהם בני ה-60 ומעלה כיום, שיעור מעוטי ההשכלה יהיה גבוה יותר. הדבר נכון במיוחד באשר לנשים מבוגרות במגזרי המיעוטים, וכן בקרב עולים חדשים ממדינות נחשלות.

יש לחתור למצב שבו תובטח לצעירים בחברה ולשיעור ניכר של המבוגרים, הן נשים והן גברים,

הזדמנות נאותה לרכוש ידע ברמה של אוריינות ליטראטית ואוריינות מתמטית. בעיצוב מטרות-העל של התוכניות ללימודי מבוגרים ברמות של אוריינות בסיסית ותיכונית, יש להתייחס לגורמים שונים, כגון תנאים כלכליים קשים, מצב בריאותי בעייתי, אי-שוויון חברתי, אי-שוויון מגדרי ומסורות תרבותיות שאינן מעודדות השכלת המונים והעצמתם.

- ארגון ה-OECD מוביל את סקר PIAAC (Program for the International Assessment of Adult Competencies) שבו משתתפות למעלה מ-30 מדינות ובכללן ישראל, לבחינת רמת הכישורים והמיומנויות של האוכלוסייה הבוגרת, בני 16 עד 65. מדובר במיומנויות בסיסיות הנדרשות כדי להשתתף באופן פעיל ומוצלח בחיי החברה ובשוק העבודה של המאה ה-21. נתוני הסקר פורסמו בקיץ 2016 המשך עשייתנו במסגרות למבוגרים תוך שאיפה לראיית הרצף שבין בוגרי המערכת הפורמאלית להמשך הלימודים וההכשרה המקצועית. הנתונים יכולים לסייע בחסמים, באיתור אוכלוסיות בסיכון, פערים בין שוק התעסוקה למערכות ההשכלה וההכשרה.

צרכים נרחבים אלה אינם מייתרים את הצורך להמשיך להעניק לאוכלוסיות נחשלות אוריינות בסיסית בתחומים המסורתיים. עם זאת, יש להפנות יותר ויותר משאבים ומחשבה לאוריינות מתרחבת ומסתעפת בקצב מסחרר לכיוונים שצוינו לעיל.

לאור האמור לעיל, תכנית העבודה של האגף לשנים הקרובות מתבססת על התוכנית האסטרטגית של המשרד ומתחברת לחזונה של מערכת החינוך בכללותה – להיות גורם מוביל בהתחדשותה של החברה הישראלית ובהפיכתה לחברת מופת, תוך קידומו האישי והמקצועי של הפרט.

תחום חינוך מבוגרים מתחבר בעשייתו השוטפת למטרות הכוללות של משרד החינוך:

- ✓ קידום שוויון ההזדמנויות ומיצוי הפוטנציאל לכלל הקבוצות בחברה הישראלית.
- ✓ קידום ההישגים הלימודיים בדגש על פיתוח תפקודי לומדים בהתאמה למאה ה-21.

מטרת - העל היא המשך הפיתוח והקידום של למידת מבוגרים בקרב אוכלוסיית המבוגרים בישראל במגזרים השונים, וזאת על פי הצרכים והתמורות ובמטרה להשיג צמצום פערים, מוביליות חברתית וקידום ההתפתחות האישית של הפרט ושל החברה כולה.

יש לקוות, כי התוכניות המופעלות כיום בידי הגורמים הממשלתיים והלא ממשלתיים למטרות ביסוס, הרחבה והעמקה של היכולות האורייניות, יגדילו לממדים ניכרים את שיעורי האוכלוסייה האוריינית בחברה הישראלית עד שנת 2030.